

USPOSABLJANJE ZA ŽIVLJENJSKO USPEŠNOST

MOJ KORAK

Izobraževalni
program za
odrasle

Izobraževalni program za odrasle

Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Moj korak (UŽU – MK)

Leto nastanka programa: 2005¹

Leto prenove programa: 2011

Leto revizije programa: 2020

Leto posodobitve programa: 2022²

Uredile in posodobile³: mag. Estera Možina (ACS), dr. Petra Javrh (ACS) in dr. Tina Kompore Jampani (ACS).

Jezikovni pregled: Vlasta Kunej

Oblikovanje: Larisa Hercog

Izdal: Andragoški center Slovenije

Zanj: dr. Nataša Potočnik

Leto in kraj izdaje: Ljubljana, 2022

Izdajo programa sta omogočila: Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Elektronska izdaja: spletna stran <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/izobrazevalni-program-za-odrasle-uzu-mk/>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 130636035

ISBN 978-961-7116-41-0 (PDF)

1 Besedilo prvotnega programa je bilo sprejeto na 39. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za izobraževanje odraslih, ki je bila 22. 11. 2005.

2 Besedilo posodobljenega programa UŽU – MK je bilo sprejeto na 114. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za izobraževanje odraslih, ki je potekala 15. 6. 2022. Na podlagi sklepa Strokovnega sveta za izobraževanje odraslih, je minister za izobraževanje, znanost in šport sprejel izobraževalni program za odrasle Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Moj korak (UŽU – MK). Glej: Odredba o sprejemu izobraževalnega programa za odrasle Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Moj korak (UŽU – MK), <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODRE2778>

3 Načrtovalci prvotnega programa: Prvotni program UŽU – MK sta leta 2005 sestavili: dr. Livija Knaflič (ACS) in mag. Lidija Kastelic (Pedagoška fakulteta, Ljubljana). Prvo prenovo programa so leta 2011 opravili: dr. Petra Javrh (ACS), mag. Estera Možina (ACS) in Manuel Kuran (ACS) in Metka Svetina, zunanja sodelavka. Revizijo programa so leta 2020 opravile: mag. Estera Možina (ACS), doc. dr. Petra Javrh (ACS) in Alja Verdenik (ACS). Program je leta 2022 posodobila skupina: mag. Estera Možina (ACS), dr. Petra Javrh (ACS) in dr. Tina Kompore Jampani (ACS).

Izobraževalni program za odrasle

USPOSABLJANJE ZA
ŽIVLJENJSKO USPEŠNOST

MOJ KORAK

Vsebina

1	IME PROGRAMA	5
2	NAMEN PROGRAMA	5
3	CILJNA SKUPINA	8
4	CILJI PROGRAMA	9
5	KATALOG ZNANJA ALI VSEBINA PROGRAMA	10
5.1	Struktura in vsebinska zasnova programa	10
5.2	Katalog znanja	11
7	IZPITNI KATALOG ALI DRUGI NAČINI PREVERJANJA ZNANJA	24
8	POGOJI ZA UDELEŽBO	25
9	POGOJI ZA NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE PROGRAMA	25
10	ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA	25
10.1	Didaktično-metodična navodila za izpeljavo programa	25
10.2	Priporočene vsebine programa	28
10.3	Priporočene metode in oblike dela ter izvedbe programa	29
10.4	Viri za izvedbo programa	31
10.5	Priporočeno število udeležencev	31
10.6	Časovna razporeditev in organizacija izvedbe programa	31
10.7	Evalvacija programa	31
11	ZNANJE IN USPOSOBLJENOST STROKOVNIH DELAVCEV	31
12	POTRDILO O USPOSABLJANJU	32
	Literatura in viri za izvedbo programa	33

1 IME PROGRAMA¹

Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Moj korak, s kratico UŽU – MK. Po vsebini je UŽU – MK javnoveljavni izobraževalni program za pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti (16. člen ZOI-1).

2 NAMEN PROGRAMA

UŽU – MK je javnoveljavni izobraževalni program za odrasle za pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti, po katerem se ne pridobi javnoveljavna izobrazba.

Temeljni namen programa je omogočiti odraslim osebam, ki potrebujejo pomoč pri socialnem vključevanju, večjo samostojnost pri dostopu do storitev in dobrin ter s tem boljše kakovost življenja. S tem se uresničuje tudi namen programov Usposabljanja za življenjsko uspešnost, to je povečanje samostojnosti in neodvisnosti udeležencev v različnih družbenih položajih, ki zahtevajo uporabo temeljnih zmožnosti.

Program Moj korak naslavlja izhodiščno potrebo udeležencev, da obnovijo in pridobijo temeljno znanje in zmožnosti. Te jim omogočajo lažje obvladovanje položajev v vsakdanjem življenju, večjo samostojnost in odgovornost v življenju, udeležbo v različnih družbenih dejavnostih in zvečanje samozavesti ter tudi boljše kakovost življenja. Vstop v program UŽU – MK jim bo prinesel najpomembnejšo spremembo – bolj pozitivno izobraževalno izkušnjo, ki jim bo omogočila večjo motiviranost in aktivnost v življenju na sploh, novo pridobljeno znanje pa bo uporabno v vsakdanjem življenju.

Nacionalna evalvacija javnoveljavnih programov (2010) je pokazala nekaj zakonitosti, ki veljajo za vse programe UŽU, čeprav so si glede na ciljne skupine pa tudi opredeljene kratkoročne cilje različni. Programi nedvomno izboljšujejo pismenost odraslih v najširšem pomenu besede, poleg tega lahko pri udeležencih opazujemo še druge učinke: okrepitev samozavesti, aktivnejše delovanje v različnih socialnih okoljih, izboljšanje komunikacijskih spretnosti, predvsem pa izboljšanje kakovosti življenja. Evalvacija prvotnega programa UŽU – MK je pokazala, da je program ustrezno zasnovan (Javrh, 2011). Evalvacija je potrdila domnevo snovalcev programa, da osebe s posebnimi potrebami praviloma potrebujejo več znanja in veščin za večjo samostojnost, boljše vključenost in kakovost življenja. Specifičnost prvotnega programa UŽU – MK je bila tudi ta, da večini udeležencev v programu manjka znanje iz branja, pisanja, računanja, strategij učenja in obvladovanje digitalnih tehnologij, torej na vseh področjih temeljnih zmožnosti (Javrh, 2011). Dolžina programa se je po mnenju učiteljev izkazala kot ustrezna, tretjina učiteljev je predlagala tudi razmislek o podaljšanju prvotnega programa UŽU – MK oziroma razpotegnitev izpeljave sedanjega programa na vse leto. Čeprav je bil prvotni program UŽU – MK vsebinsko dobro zasnovan, pa bi bilo treba narediti več, da bi bili izpolnjeni drugi, bolj organizacijsko obarvani pogoji, kot so: skrb za organiziranje prevoza udeležencev, zvečanje motivacije in izgubo njihovega »strahu pred novim«.

¹ Sestavine javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle opredeljuje Zakon o izobraževanju odraslih (ZOI-1), ki v 17. členu določa obvezne sestavine javnoveljavnih programov za odrasle, po katerih se ne pridobi javnoveljavna izobrazba. Pri opredelitvi sestavin programa smo upoštevali tudi Izhodišča za pripravo javnoveljavnih programov za odrasle, ki jih je sprejel Strokovni svet za izobraževanje odraslih na 103. dopisni seji, ta je potekala od 14. 5. do 21. 5. 2020.

Program UŽU – MK je eden iz vrste javnoveljavnih programov za zviševanje pismenosti in temeljnih zmožnosti, ki temeljijo na izvirnem slovenskem modelu izobraževanja ranljivih skupin odraslih in aktualnih potrebah odraslih udeležencev.² S programom UŽU – MK in drugimi programi iz sklopa programov Usposabljanje za življenjsko uspešnost sledimo uveljavljenemu izvirnemu modelu izobraževanja ranljivih skupin v Sloveniji. Udeleženci v programu v resnici pridobijo tudi temeljno znanje pismenosti (branje, pisanje, računanje in digitalne spretnosti). To so spretnosti, ki se razvijejo ob zadovoljevanju posebej izpostavljene potrebe, poimenujemo jo lahko »izhodiščna potreba«. Zaradi pazljivo strukturiranih dejavnosti v programu udeleženci tudi berejo, čeprav te dejavnosti načeloma v vsakdanjem življenju ne marajo in je ne obvladajo dobro; pripovedujejo in sporočajo svoja stališča, čeprav se težko izrazijo; izračunavajo konkretne podatke, čeprav so pozabili šolsko matematiko in računske operacije; uporabljajo digitalne medije za sporočanje in urejanje zadev – vse to počnejo zato, ker želijo izpolniti svojo potrebo. Ta je v izhodišču posameznega programa posebej poudarjena, udeleženci pa se ob pomoči učiteljev in mentorjev vedno znova vračajo k njej. Spretnosti branja, pisanja, računanja in digitalne spretnosti se s tem postavijo na svoje pravo mesto – so le orodje, sredstvo za zadovoljitev potrebe. Niso več cilj sam na sebi. Programi so različni, njihovi kurikuli omogočajo obširnejše ali skromnejše urjenje teh spretnosti, vendar nikoli zato, da bi udeleženec na koncu dobil oceno, koliko zna brati, pisati ali računati. Oceni se sam, po rezultatu, povezanem z »izhodiščno potrebo«. Posredno ga oceni tudi okolje, po dosežkih. Spremembo oziroma dosežke mu priznajo soudeleženci, učitelji, družina. S posodobitvijo programov pa se odpirajo še nove možnosti: priznanje naj bi končno udeleženec dobil tudi v izobraževalnem sistemu, in sicer z javno listino in primerjavo s Slovenskim ogrođjem kvalifikacij (Javrh, 2011).

Pri opredeljevanju področij temeljnih zmožnosti udeleženih v programu UŽU – Moj korak in drugih programih UŽU smo se v Sloveniji oprli na Evropski referenčni okvir ključnih kompetenc, ki je bil januarja 2018 revidiran, junija 2018 pa je bilo izdano Priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. V Sloveniji se je uveljavil nekoliko drugačen prijem pri izboru temeljnih možnosti kot v evropskih političnih pobudah. Izbor izhaja iz dvajsetletnih izkušenj slovenskih strokovnjakov pri izvajanju programov izobraževanja za ranljive skupine. Izbranih in v model umeščenih je osem temeljnih zmožnosti: sporazumevanje v maternem jeziku (tudi jedrna pismenost), sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti, matematične zmožnosti, digitalna pismenost, učenje učenja, socialne in državljanske zmožnosti, samoiniciativnost in podjetnost ter kulturna zavest in izražanje. Za razvijanje konkretnega procesa učenja pa sta opredelitev modela temeljnih zmožnosti in sam izbor osnovnih in prečnih temeljnih zmožnosti presplošna. Zato je pri razvijanju in še posebno pri izpeljevanju izobraževalnih programov nujno izhajati iz spoznanj o izobraževalnih potrebah in interesih posamezne ciljne skupine. V programu Moj korak so največji poudarki na obvladovanju socialnih in državljanskih zmožnosti in kulturne zavesti in izražanja. Nekoliko manj izrazito se v programu osredinja na tele zmožnosti: sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost), učenje učenja in digitalna pismenost. Zmožnosti sporazumevanje v tujih jezikih, matematične zmožnosti, samoiniciativnost in podjetnost pa se krepijo posredno ob obravnavi posameznih vsebin.

Potrebe po pridobivanju tovrstnih znanj in spretnosti pri nekaterih skupinah odraslih so bile

2 Program Moj korak je eden izmed programov za razvoj temeljnih zmožnosti odraslih v Sloveniji, ki so nastali po letu 2000, in sicer po objavi izsledkov nacionalne raziskave pismenosti. Nacionalna raziskava pismenosti je razkrila, katere so najranjivejše in najštevilčnejše skupine ljudi z neustrezno ravni pismenosti. Raziskovalci področja so med letoma 2001 in 2006 izpeljali manjše raziskave, ki so pokazale, kakšne so izobraževalne potrebe posameznih ciljnih skupin ter njihove možnosti in priložnosti za izobraževanje v okolju, kjer živijo. Ugotavljalo se je, kakšne so njihove pisne prakse ter možnosti za razvoj in ohranjanje pismenosti. Na podlagi teh raziskav ter ob upoštevanju nekaterih izkušenj pri izvajanju programov UŽU v devetdesetih letih se je postopoma začela razvijati paleta javnoveljavnih programov za razvoj pismenosti odraslih, med njimi program UŽU – Moj korak (Možina v Javrh, 2011).

ugotovljene z nacionalnimi raziskavami pismenosti (2000) in spretnosti odraslih (2016) ter z nacionalno evalvacijo javnoveljavnih programov (2010). Utemeljene pa so tudi v nacionalnih in nekaterih evropskih dokumentih. S programi za razvoj pismenosti in temeljnih zmožnosti in s tem tudi s programom UŽU – MK podpiramo uresničevanje 5. člena Zakona o izobraževanju odraslih (ZIO-1), (Uradni list RS, št. 6/18 in 189/20-ZFRO)³, ki določa cilje javnega interesa, predvsem pa tehle ciljev: 1/ omogočati dostop do kakovostnih izobraževalnih in učnih možnosti; 2/ omogočanje splošnih in poklicnih zmožnosti za osebno rast, aktivno delovanje v skupnosti in na trgu dela; 10/ spodbujati nižje izobražene in druge ranljive skupine na trgu dela za izobraževanje in učenje. Podpiramo pa tudi uresničevanje prednostnih ciljev Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih 2021–2030 (v pripravi): 1/ povečati udeležnost odraslih v vseživljenjskem učenju; 2/ zvišati raven temeljnih zmožnosti in izboljšati splošno izobraženost; 5/ izboljšati in okrepiti podporne dejavnosti za učenje in udeležbo v izobraževanju.

Usmeritve nacionalnih razvojnih dokumentov na področju zviševanja ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti izhajajo iz ugotovitev zaporednih raziskav pismenosti (2000) in spretnosti odraslih (2016). Podrobnejša analiza podatkov mednarodne raziskave pismenosti odraslih s samoidentificiranimi motnjami učenja v primerjavi z drugo populacijo mladih in odraslih brez motenj kaže, da so bili dosežki odraslih s samoidentificiranimi motnjami učenja pomembno nižji v vseh treh vrstah pismenosti (besedilna, dokumentacijska in računska). V tej populaciji le 7,8 odstotka odraslih dosego tretjo ali višjo raven pismenosti, ki ustreza potrebam današnjega časa. Posledično so bili nižji tudi njihovi izobrazbeni dosežki in zaposlitveni položaj.⁴ Zaradi tega je treba posebno pozornost nameniti tudi položaju in načinu obravnavanja odraslih s posebnimi potrebami. Ti bi potrebovali posebej zanje pripravljene programe splošnega in/ali temeljnega izobraževanja ter usposabljanje za nekatere temeljne veščine. Navadno je na voljo zelo skromna ponudba izobraževalnih programov. Njihov položaj označuje »dvojna marginaliziranost«: prvič zaradi zapostavljenega položaja izobraževanja odraslih v primerjavi z izobraževanjem otrok in mladine, drugič zato, ker je ves čas veljalo, da se skrb družbe pri osebah s posebnimi potrebami konča z osnovnim šolanjem in temeljnim poklicnim usposabljanjem.

Če poglobljeno pogledamo izsledke aktualne raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) o stanju spretnosti v populaciji, ugotovimo, da se Slovenija umešča med države z največjim deležem aktivnega prebivalstva (od 16 do 65 let) na najnižjih ravneh spretnosti, večje deleže nizko usposobljenih od Slovenije imajo v Evropi samo še Španija, Grčija in Italija. Pri tem poudarjamo, da je raziskava z mednarodno primerljivo metodologijo merila spretnosti odraslih, ki so nujno potrebne za uspešno vključevanje na trg delovne sile in participacijo v družbi. Med drugim je bilo v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC ugotovljeno, da ima tretjina oseb, starih od 16 do 65 let, v Sloveniji – to pomeni skoraj 400.000 odraslih – tako nizko raven besedilnih in matematičnih spretnosti, da jih to ovira pri delu in vključevanju v družbo. Še bolj zaskrbljujoče je, da bo morala biti polovica teh oseb na trgu dela še vsaj 10 let, nadaljnjih 140.000 oseb pa vsaj še 20 let. Po ugotovitvah raziskave Spretnosti odrasli – PIAAC so ti odrasli zmožni brati le kratka in preprosta besedila in uspešno uporabljati le preproste matematične operacije. Med njimi sta dve tretjini starejših od 45 let in nižje izobraženih (OECD, 2017)⁵.

Nadaljnje analize in študije podatkov iz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC so pokazale, da je

3 Zakon o izobraževanju odraslih (ZIO-1), Uradni list RS, št. 6/18 in 189/20-ZFRO.

4 Svetovalni center, Raziskovalno poročilo Specifične motnje učenja in pismenost pri mladostnikih in odraslih, 2004.

5 OECD (2017). Skills Strategy Diagnostic Report: Slovenia.

višja raven spretnosti tesno povezana z višjo ravni produktivnosti, zaposlovanja in prihodkov. Spretnosti so prav tako temeljnega pomena pri spodbujanju družbenega sodelovanja in vključevanja, saj ljudje z višjimi spretnostmi bolj zaupajo institucijam, so dejavnejši v državljanem in političnem življenju in bolj zdravi (Javrh, 2017). Zdaj ni nobenega dvoma več, da neustrezno razvite temeljne zmožnosti in šibka pismenost odraslih najbolj prizadenejo socialno prikrajšane. Pri tem ni največji osebni in družbeni problem ta, da so posamezniki za svoje delo slabo plačani in živijo na robu družbe, ampak da so bili prikrajšani za možnost, da bi se osebnostno razvili in primerno izobrazili, zato ne morejo izkoristiti priložnosti, ki jim jih ponuja okolje. V Sloveniji je pojav neustrezno razvitih pisnih spretnosti odraslih množičen, zato ga je mogoče reševati samo z množičnim izobraževanjem ter usklajenimi ukrepi na osebni, socialni in politični ravni (Drofenik, v Javrh, 2011, str. 133). Čas, v katerem živimo, zahteva od posameznikov ne le soočanje z nenehnimi spremembami v vsakdanjem in delovnem življenju, temveč tudi pripravljenost in zmožnost sooblikovati spremembe za razvoj demokratičnih družb in blaginjo ljudi.

3 CILJNA SKUPINA

Ciljna skupina, ki se udeležuje programa UŽU – MK, so osebe, ki potrebujejo v vsakdanjih življenjskih položajih pomoč za doseganje večje samostojnosti in socialne vključenosti. Za sprejemanje odločitev za samostojnejše in bolj kakovostno življenje pa je potrebno tudi, da bolje obvladuje temeljnih zmožnosti. Učitelji, ki so sodelovali v nacionalni evalvaciji programa (2010), so potrdili, da osebe s posebnimi potrebami praviloma potrebujejo več znanja in veščin za večjo samostojnost, boljše vključenost in kakovost življenja. Večina učiteljev tudi meni, da so ta znanja in veščine lahko tudi motiv za njihovo udeležbo v programu.

V ciljno skupino so zajete tudi odrasle osebe s posebnimi potrebami, ki so dokončale ali opustile izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene izobraževalne programe. To so osebe s primanjkljaji na posameznem področju učenja (npr. s posebnimi učnimi težavami), osebe z lažjimi motnjami v duševnem razvoju, slepe in slabovidne osebe, gluhe in naglušne osebe, dolgotrajno bolne osebe, osebe z govornimi in jezikovnimi motnjami, gibalno ovirane osebe, ki so bile že v osnovnošolskem ali srednješolskem obdobju usmerjene v posebne, zanje prilagojene programe in oblike pomoči. Njihova skupna značilnost je, da imajo več ovir pri udeležbi v izobraževanju, kot so: šibka splošna poučenost, slabe izkušnje s šolanjem, pomanjkljive spretnosti v komunikaciji, iskanju in izbiri informacij ter na splošno pri dejavnem vključevanju v širšo družbeno skupnost, težave pri prenosu znanj in spretnosti v praktično življenje, težave pri vključevanju v okolje in manjša iznajdljivost v vsakdanjih okoliščinah, drugačna čustvena odzivnost. S psihosocialnega vidika lahko pričakujemo še: slab gmotni položaj, neugodne psihosocialne učinke izključenosti iz delovnega okolja (npr. depresivnost), pomanjkljivo obveščenost o možnostih za izobraževanje in zaposlovanje, pomanjkljivo ozaveščenost o kakovostnem preživljanju prostega časa v okolju, manjšo samostojnost oziroma odvisnost od drugih odraslih oseb.

Nacionalna evalvacija prvotnega programa UŽU – MK (2010) je nakazala še nekatere druge skupine odraslih, ki so se uspešno udeležili programa: to so invalidi, dolgotrajno bolni odrasli in ljudje s težavami v duševnem zdravju, odrasli s kombiniranimi motnjami, osebe z najtežjimi čutno-gibalnimi motnjami, trajno nezaposleni in praktično nezaposljivi, upokojenci ter upokojenci v domovih za starejše. Po oceni učiteljev v prvotnem programu UŽU – MK so bila poglobljena pričakovanja dosedanjih udeležencev: druženje in učenje novega, delo z materialom, pripovedovanje, raba informacijsko-komunikacijske tehnologije, nova znanja, spoznavanje novih vsebin, zabava, učenje po kreativnih metodah, zvečanje samozavesti, večja samostojnost, urjenje socialnih veščin, navajanje na samovrednotenje in ocenjevanje drugih, krajšanje časa, zaposlitev, osvežitev znanj,

orientacija, komunikacijske spretnosti, pokazati svoje zmožnosti, ureditev družinskih in bivanjskih razmer, pridobiti mnenje o sebi ter branje in pisanje.

Največje ovire za najranljivejše udeležence v prvotnem programu UŽU – MK so prevoz, nezanimanje in strah pred novim, pomanjkanje izobraževalnih navad ter to, da zanje izobraževanje ni vrednota.

4 CILJI PROGRAMA

Temeljni cilj programa je obnavljanje in pridobivanje temeljnega znanja in spretnosti udeležencev, da bi lažje obvladovali okoliščine iz vsakdanjega življenja, bili samostojnejši in odgovornejši ter se čim bolj enakovredno in optimalno udeleževali različnih dejavnosti v bivalnem okolju. V programu Moj korak so največji poudarki na obvladovanju socialnih in državljskih zmožnosti ter kulturne zavesti in izražanja. Nekoliko manj izrazito se v programu osredinja tudi na tele zmožnosti: sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost), učenje učenja in digitalna pismenost.

Širši programski cilji so:

- ▶ sprememba izobraževalne izkušnje udeležencev in spremembe osebnih prepričanj,
- ▶ izboljšanje jedrne pismenosti (branje, pisanje, temeljne matematične spretnosti) in digitalnih spretnosti,
- ▶ izboljšanje samopodobe in oblikovanje novih načrtov za prihodnost.

Cilji programa se uresničujejo z razvijanjem temeljnih zmožnosti socialna in državljska zmožnost ter kulturna zavest in izražanje pa tudi z razvijanjem temeljnih zmožnosti sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost), učenjem učenja in digitalne pismenosti.

Z razvijanjem socialnih in državljskih zmožnosti bodo odrasli:

- ▶ spoznali temeljne prvine državljanstva in postali zato bolj usposobljeni za dostop do institucij (npr. pripadnost, temeljne pravice in svoboščine);
- ▶ razvijali splošno poučenost o vlogi spoštovanja človekovih pravic in enakosti, ki je podlaga za demokracijo, ter razumevanju razlik v prepričanjih ali etnični pripadnosti;
- ▶ lažje navezovali stike z drugimi ter s tem bolje prepoznavali različne položaje in kulture;
- ▶ spoznali, kaj pomeni aktivna vloga državljana na osebni in medosebni ravni, ter tako lažje sodelovali v javnem življenju;
- ▶ sposobni sporazumevanja v različnih okoljih s strpnostjo, razumevanjem različnih pogledov;
- ▶ znali spoštovati različnost drugih ter pripravljeni bolje premagovati predsodke in sklepati kompromise;
- ▶ spoznali in razumeli pomen spoštovanja človekovih pravic, enakosti, ki je podlaga za demokracijo, spoštovanje ter razumevanje razlik v prepričanjih ali etnični pripadnosti.

S pridobitvijo temeljnih zmožnosti kulturna zavest in izražanje bodo odrasli dosegli te cilje:

- ▶ okrepijo bo prepričanja o pomenu zavedanja in izražanja lastne kulturne identitete;
- ▶ premišljevali bodo in se po svojih zmožnostih ustvarjalno angažirali;
- ▶ na novo bodo ovrednotili pomen prenosa kulturne dediščine iz roda v rod;
- ▶ spoznavali bodo in zavzeli odnos do spoštovanja kulturnih vrednot drugih;
- ▶ pridobili si bo zanimanje za dogajanje v kulturi in razvijali okus za umetniško ustvarjalnost;
- ▶ poglobili bodo splošno poučenost o snovni in nesnovni kulturni dediščini v ožjem in širšem okolju.

Z razvijanjem zmožnosti sporazumevanja v maternem jeziku (jdrne pismenosti) bodo odrasli:

- ▶ obnavljali in razvijali znanja za govorno sporazumevanje in poslušanje;
- ▶ obnavljali in razvijali temeljne bralne spretnosti;
- ▶ obvladovali pisno sporazumevanje;
- ▶ pridobili znanja za iskanje, izbiro in rabo informacij;
- ▶ razvijali splošno poučenost o pomenu razvoja in uporabe maternega jezika.

Z razvijanjem zmožnosti učenje učenja bodo odrasli:

- ▶ doživljajo sebe tudi kot učence;
- ▶ svoj osebni napredek povezujejo tudi z učenjem in razumejo pomembnost te kompetence za življenjsko uspešnost;
- ▶ določijo učne cilje in poti, kako jih bodo dosegli, pridobili nova znanja in si okrepili že pridobljena;
- ▶ se zavedali rezultatov svojega učenja;
- ▶ uporabljali naučeno v novih položajih;
- ▶ razvijali splošno poučenost o procesih učenja, pomnjenja, motivacije, koncentracije.

Z razvijanjem zmožnosti digitalne pismenosti bodo odrasli:

- ▶ znali samostojno uporabljati osnovne informacijske tehnologije;
- ▶ spoznavali različne (najbolj uporabljane) informacijske vire;
- ▶ kultivirali potrebe po informiranosti;
- ▶ spoznali osnovne strategije iskanja informacij;
- ▶ se zavedali pomena informacij in razvijali kritičen odnos do njih;
- ▶ spoznali osnovne standarde komuniciranja v e-okolju.

Raven znanja in spretnosti, ki jih odrasli pridobijo programu UŽU – MK, je primerljiva s Slovenskim okvirom kvalifikacij (SOK). Znanje in spretnosti so opredeljeni na minimalni in optimalni ravni za vsako od temeljnih zmožnosti, in sicer so izraženi v obliki opisnikov. Tako sta postavljeni dve referenčni točki razvoja. To seveda ne pomeni, da se temeljna zmožnost razvija samo v razponu od minimalne ravni do optimalne (to sta pravzaprav samo prvi dve ravni, ki se nadgrajujeta). Ti dve ravni pomenita izhodišče, s katerim je načrtana pot nadaljnjega razvoja temeljne zmožnosti. To izhodišče se ujema z opisniki Slovenskega ogrodja kvalifikacij do tretje oziroma četrte, ponekod tudi pete ravni (Javrh, 2013, str. 32).

Druge temeljne zmožnosti: sporazumevanje v tujih jezikih, matematične zmožnosti ter samoiniciativnost in podjetnost v programu, niso posebej poudarjene, se pa krepijo ob obravnavi posameznih vsebin.

5 KATALOG ZNANJA ALI VSEBINA PROGRAMA

5.1 Struktura in vsebinska zasnova programa

Program UŽU – MK je zasnovan enovito po vsebinskih sklopih, ki izhajajo iz poudarjenih in manj poudarjenih temeljnih zmožnosti. Program obsega obvezni in odprti del, ki ga določi izvajalec programa. Program ne obsega izbirnega dela. Odprti del programa izvajalec programa opredeli v izvedbenem načrtovanju programa ter ga prilagodi posebnostim in potrebam ciljne skupine. Pri pripravi kataloga znanja za odprti del programa izvajalec upošteva izhodišča za pripravo javnoveljavnih programov za odrasle (ACS, 2020), sprejme pa ga strokovni organ pri izvajalcu programa.

Preglednica: Vsebinski sklopi programa UŽU – MK

PROGRAMSKA ENOTA	ŠTEVILO UR
A – Obvezni del programa	
Socialne in državljanske zmožnosti	30
Kulturna zavest in izražanje	20
Sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost)	10
Učenje učenja	10
Digitalna pismenost	10
Skupaj A	80 ur
B – Izbirni del	
Skupaj B	0 ur
C – Odprti del programa	
Skupaj C	20 ur
Skupaj A + B + C	100 ur

5.2 Katalog znanja

5.2.1 Poudarjene temeljne zmožnosti v programu UŽU – MK

Udeleženci v programu UŽU – MK razvijajo vse temeljne zmožnosti, vendar ne vseh enako. Program se osredinja na te temeljne zmožnosti:

SOCIALNE IN DRŽAVLJANSKE ZMOŽNOSTI

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ Moje in tvoje pravice in dolžnosti,
- ▶ Pridobivanje in preverjanje informacij,
- ▶ Dobro zame in za družbo,
- ▶ Sodelovanje z drugimi,
- ▶ Spoštovanje sebe in drugih,
- ▶ Skrb za prihodnje generacije.

KULTURNA ZAVEST IN IZRAŽANJE

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ To sem,
- ▶ Ustvarjalnost,
- ▶ Iz roda v rod,
- ▶ Različnost bogati,
- ▶ Radovednost in dvom.

SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU (JEDRNA PISMENOST)

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ Branje,
- ▶ Pisanje,
- ▶ Poslušanje in govorjenje.

UČENJE UČENJA

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ Priprava na učenje,
- ▶ Izvajanje učenja,
- ▶ Spremljanje učenja.

DIGITALNA PISMENOST

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ Digitalno okolje,
- ▶ Informacije in komuniciranje,
- ▶ Digitalno ustvarjanje,
- ▶ Varnost,
- ▶ Umetna inteligenca in robotizacija.

5.2.2 Opredelitev znanja in spretnosti v programu UŽU – MK⁶

Znanje in spretnosti v programu UŽU – MK so opredeljeni na dveh ravneh zahtevnosti, na minimalni ravni in optimalni. Pripravljeni so v obliki opisnikov, ki pomagajo abstraktno temeljno zmožnost konkretizirati, jo narediti uporabno, predvsem pa jo »napolniti« s primeri iz vsakdanjega življenja odraslih. Temeljno zmožnost nasičujejo t. i. »jedrni opisniki«, to so opisniki, ki izražajo jedro temeljne zmožnosti in jo diferencirajo od drugih (Javrh, 2013, str. 6).

SOCIALNE IN DRŽAVLJANSKE ZMOŽNOSTI⁷

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago/temelj, ki omogoča odraslemu najbolj temeljno prepoznavanje različnih družbenih vlog, zadovoljivo razvijanje socialnih odnosov in vsaj delno vključevanje v družbo ter udeležanje državljanskih pravic in dolžnosti. **Optimalna raven** pomeni toliko razvito zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo ali socialni položaj uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, ki zahtevajo bolj razvito temeljno zmožnost. To na primer pomeni, da razume, zakaj siva ekonomija ni odgovorno ravnanje do družbe, in se ji izogiba; ve, kdaj in kako je primerno uporabiti državne simbole, sprejme odgovornost za svoje odločitve in ravnanje in se iz njih uči, med prijatelji se odkrito zavzame za zanj pomembno vrednoto, ki so jo nekateri nameravali kršiti v njegovi navzočnosti.

PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN SOCIALNIH IN DRŽAVLJANSKIH ZMOŽNOSTI, IZKAŽUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:	UDELEŽENEC, KI DOSEGA OPTIMALNO RAVEN SOCIALNIH IN DRŽAVLJANSKIH ZMOŽNOSTI, IZKAŽUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:
MOJE IN TVOJE PRAVICE IN DOLŽNOSTI		
Poznavanje temeljnih človekovih pravic in dolžnosti	Ve, da ima zagotovljeno varstvo osebnih podatkov in človekovih pravic. Ve, da so njegove pravice omejene s pravicami drugih.	Pozna pravice in dolžnosti in jih udeležja v vsakdanjem življenju, pa tudi druge spodbuja, da vztrajajo pri tem.

6 Tu so navedena znanja in spretnosti za (v tem programu) poudarjene temeljne zmožnosti. Znanja in spretnosti smo praviloma povzemali po Opisnikih temeljnih zmožnosti. Glej Literaturo in reference.

7 Opisniki temeljne zmožnosti socialne in državljanske kompetence so vzeti iz Knjižice z opisniki Socialne in državljanske kompetence. Glej Literaturo in reference.

Ravnanje v skladu z državljanskimi pravicami in opravljanje dolžnosti	Zaveda se, da s svojim delovanjem lahko vpliva na pomembne odločitve.	Aktivno sodeluje v lokalnem okolju.
Ravnanje v skladu z državljanskimi pravicami in opravljanje dolžnosti	Zaveda se, da s svojim delovanjem lahko vpliva na pomembne odločitve.	V posameznih vlogah prepozna različne načine vedenja in zna usklajevati različne vloge med seboj.
Poznavanje vlog v skupnosti	Zaveda se različnih družbenih vlog, ki jih prevzame.	V posameznih vlogah prepozna različne načine vedenja in zna usklajevati različne vloge med seboj.
Poznavanje državnih simbolov	Pozna državne simbole.	Ve, ob kakšnih priložnostih in kje uporabljamo državne simbole v vsakdanjem življenju.
Poznavanje zgodovine države	Na dela prost dan razmišlja o razlogu zanj.	Razloži pomen in zgodovinsko ozadje slovenskih državnih praznikov in zgodovinskih mejnikov.
PRIDOBIVANJE IN PREVERJANJE INFORMACIJ		
Iznajdljivost pri iskanju informacij	Pri iskanju informacij uporablja znane načine in vire informiranja o splošnem dogajanju (tiskani mediji, spletni mediji, radio, televizija, druge osebe).	Pri iskanju informacij uporablja različne medije (radio, televizija, tiskani in spletni mediji) in nove načine iskanja (spletna orodja, družbena omrežja).
Uporabnost digitalnih tehnologij	Zaveda se pomena uporabe različnih vrst digitalne tehnologije v vsakdanjem življenju.	Uri se v varni uporabi digitalnih tehnologij, uporablja različne vrste tehnologije za komunikacijo in se zaveda možnih nevarnosti.
Ocenjevanje informacij v medijih, kritičnost do virov informacij	Spremlja in preverja informacije, ki pomembno vplivajo na njegovo vsakodnevno življenje in delo.	V množici informacij, ki jih ima na voljo, si o neki temi ustvari svoje mnenje in ve, kateremu viru lahko bolj zaupa.
DOBRO ZAME IN ZA DRUŽBO		
Skrb za telesno in duševno zdravje	Načrtuje dejavnosti za zdravo življenje in kakovostno preživljanje prostega časa.	Zaveda se, da se lahko s preventivnimi zdravstvenimi programi prepreči ali pravočasno odkrije kronično bolezen.
Prepoznavanje in izražanje čustev	Razmišlja o svojih čustvih in se zaveda, da način izražanja vpliva na odnos do drugih ljudi.	Ustrezno izraža svoja čustva in sooblikuje odnose z drugimi.
Aktivno sodelovanje	Aktivno sodeluje v lokalnem okolju in pomaga z dejanji pa tudi z nasveti, s svojim znanjem in izkušnjami.	Aktivno sodeluje v okolju, zaveda se svojega znanja in spretnosti, s katerimi lahko pomaga ter uči druge.
Prevzemanje odgovornosti	Zaveda se odgovornosti za svoje odločitve in ravnanje, na primer v prometu, na javnih prostorih, pri ravnanju z odpadki.	Sprejme odgovornost za svoje odločitve in ravnanje ter se iz njih uči.
Vztrajanje pri ravnanju	Ne obupa, če ni takojšnjih rezultatov.	Uspešno premaguje ovire za dosego cilja.
Usmerjenost k postavljenemu cilju	Osredini se na cilj in naredi načrt, kako ga doseči.	Postavi si cilj, naredi načrt, ga spremlja in po potrebi prilagodi.
Soočanje z izzivi	Ne boji se sprememb, sprejema novosti.	Ve, da so spremembe potrebne zato, da napreduje, in da vsaka sprememba vodi k novi spremembi.
SODELOVANJE Z DRUGIMI		
Obvladovanje komuniciranja v skupini	Aktivno posluša sogovornika in se iskreno odziva.	Izraža se razumljivo, se odziva na povedano in preverja, ali ga sogovornik razume.
Sodelovanje in spodbujanje sodelovanja v timu	Upošteva predloge drugih in jih sprejema.	V skupini skrbi, da si razdelijo delo in si med seboj pomagajo.
Soočanje z nesoglasji	Ko ne more ustaviti prepira, se umakne.	Prepozna položaj, ki vodi do prepira, in ga umiri.
Sposobnost pogajanja	Sklene dogovor za dosego skupnih ciljev.	Z več člani skupine rešijo skupno težavo z dogovorom.

Povezovanje med generacijami	Verjame, da lahko razlike med generacijami povezujejo.	Rad prisluhne modrosti starejših ter hkrati prenaša svoje znanje in izkušnje na druge generacije.
SPOŠTOVANJE SEBE IN DRUGIH		
Razvijanje in spoštovanje lastnih vrednot	Pozna lastne vrednote, kot so na primer družina, spoštovanje, poštenost, delavnost, pomoč drugim. O njih se občasno pogovarja z drugimi (jih artikulira).	Zavzema se za vrednote, ki jih je sprejel za svoje.
Izražanje in sprejemanje kritike in pohvale	Zna sprejeti in izraziti pohvalo ter kritiko na spodbuden način.	Kritika in pohvala vplivata na spremembo njegovega vedenja.
Sposobnost empatije	Zaznava in razume težave drugih ljudi.	Sposoben se je vživeti v položaj drugega in mu svetovati pri reševanju težav.
Izražanje strpnosti	Poskuša razumeti drugačne in sobiva z njimi.	Razvija in krepi dobre odnose med ljudmi.
Iskanje in sprejemanje pomoči	Poišče pomoč, ker ve, da jo potrebuje.	Poišče posameznike, skupine in institucije, ki dajejo pomoč, in jo sprejme.
Razumevanje večkulturnosti	Zaveda se, da živimo v večkulturni (raznoliki) družbi, in se uči živeti v teh okoliščinah.	Sprejema ljudi drugačnih kultur, prepričan in navad.
SKRB ZA PRIHODNJE GENERACIJE		
Skrb za okolje	Upošteva navodila za varovanje narave.	Načrtuje aktivnosti za varovanje narave in pri tem spodbuja druge.
Ozaveščenost o spremembah v družbi	Zaveda se vplivov mednarodnega trgovanja in preseljevanja.	Zaveda se pozitivnih in negativnih posledic mednarodnega preseljevanja in trgovanja ter pomena družbene odgovornosti.
Energetska učinkovitost in obnovljivi viri	Sledi priporočilom o boljši izrabi energije in povečanju uporabe obnovljivih virov.	Spremlja in nadgrajuje načine uporabe obnovljivih virov.

KULTURNA ZAVEST IN IZRAŽANJE⁸

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago/temelj, ki odraslemu omogoča sprejemati in uživati kulturne dobrine ter zaradi njih izboljševati kakovost svojega življenja in življenja drugih. **Optimalna raven** pomeni tako razvito zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, ki zahtevajo to temeljno zmožnost. To na primer pomeni, da pomaga razvijati kulturni produkt, da dobi ta pristne značilnosti lokalnega okolja; predstavi lokalne kulturne posebnosti, ki jih bodo v drugem okolju razumeli in lahko povezali s skupnimi evropskimi kulturnimi vrednotami; se prilagaja novemu kulturnemu okolju; razvija zavzetost za razumevanje kulturnega izražanja in ima kritičen odnos do umetniške produkcije.

PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI NA MINIMALNI RAVNI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN TEMELJNE ZMOŽNOSTI KULTURNA ZAVEST IN IZRAŽANJE, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:	PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI NA OPTIMALNI RAVNI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA OPTIMALNO RAVEN TEMELJNE ZMOŽNOSTI KULTURNA ZAVEST IN IZRAŽANJE, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:
TO SEM			
Poznavanje lastnih kulturnih vrednot in znanja	V svoji skupnosti govori materni jezik in praznuje praznike.	Prilagajanje nenehnim spremembam in odprtost za nove izzive	Sprememb in novosti se ne prestraši in jih sprejema kot priložnost za boljše življenje.
Poznavanje lastne kulture	Zaveda se svojih šeg in navad.	Ohranjanje lastne kulture	Ohranja šege in navade svoje skupnosti.
Poznavanje lokalne in nacionalne kulture	Pozna lastno kulturo in kulturo drugih, na primer jezik, verovanje, glasbo, obrt in rokodelstvo.	Poznavanje lokalne, nacionalne in evropske kulturne dediščine	Pozna razlike med lastno kulturo in kulturo drugih, kot so jezik, verovanje, glasba, obrt in rokodelstvo.
Poznavanje dogodkov iz preteklosti	Pozna dogodke iz preteklosti, ki so vplivali na sedanje življenje v skupnosti.	Razumevanje vpliva dogodkov	Povezuje dogodke iz preteklosti in njihov vpliv na sedanost.
Poznavanje nacionalnih praznikov	Pozna pomen in izvor nacionalnih praznikov.	Poznavanje pomena nacionalnih praznikov	Pozna pomen in izvor nacionalnih praznikov.
		Samopotrjevanje	Zaveda se pomembnosti potrjevanja z znanjem in sposobnostmi, ceni in neguje socialno vključenost.
USTVARJALNOST			
Umetniško izražanje zamisli, čustev in izkušenj	Najde najprimernejšo obliko ustvarjalnega izražanja zase.	Razvijanje ustvarjalnosti in umetniškega izražanja	Razvija svoje sposobnosti umetniškega ustvarjanja in jih prenaša drugim.

⁸ Opisniki temeljne zmožnosti kulturna zavest in izražanje so vzeti iz Knjižice z opisniki Kulturna zavest in izražanje. Glej Literatura in viri za izvedbo programa.

Kulturna ustvarjalnost	Obiskuje predstave, prireditve, literarne dogodke, kjer na primer predstavljajo šege in navade o ljudskem izročilu in leposlovna dela.	Kulturna ustvarjalnost	Sodeluje pri dogodkih, kjer predstavljajo ljudsko izročilo šeg in navad.
Naturalna menjava	Prepozna priložnost in obliko za menjavo izdelkov, ker ceni, kar je ustvaril nekdo drug.	Prepoznavanje poslovnih priložnosti kulturnega ustvarjanja	Prepozna pomen podjetnosti za lastne zamisli in izdelke.
POZNAVANJE RAZLIČNIH ZVRSTI UMETNOSTI	POZNA RAZLIČNE ZVRSTI UMETNOSTI – GLASBENO, LIKOVNO, PLESNO, DRAMSKO UMETNOST ITN.	LOČEVANJE IN RAZUMEVANJE RAZLIČNIH NAČINOV KULTURNEGA IZRAŽANJA	SODELUJE PRI RAZLIČNIH NAČINIH KULTURNEGA IZRAŽANJA.
		Smisel za promocijo	Zna poiskati možnosti in načine za predstavitev lastnega umetniškega dela.
		Smisel za kritično oceno del drugih	Pri umetniško-kulturnih delih pojasni svoj pogled in dopušča drugačno mnenje drugih.
IZ RODA V ROD			
Poznavanje ustvarjalnosti prednikov	Pozna ustvarjalnost in delo svojih prednikov.	Poznavanje ustvarjalnosti prednikov	Pozna ustvarjalnost in delo ljudi svoje vasi, mesta in regije.
Razumevanje vrednosti ohranjanja kulturne dediščine	Ve, da je kulturna dediščina zelo dragocen vir starega znanja, in skrbi za ohranjanje tega.	Ohranjanje kulturne dediščine	Poznavanje kulturne dediščine deli z drugimi.
Varovanje naravne dediščine in okolja	Zaveda se pomena resnične odgovornosti in skrbi za okolje za sedanje in prihodnje rodove.	Varovanje naravne dediščine in okolja	Varuje naravno dediščino in s pozitivnim zgledom skrb prenaša na mlajše rodove.
Spoštljiv odnos do kulturnih spomenikov	Zanima se za kulturne spomenike lokalnega in nacionalnega pomena.	Spoštljiv odnos do starodobnih predmetov	Ohranja in varuje starodobne predmete.
Čustveni spomin	Zaradi spominov na otroštvo ohranja kulturno dediščino.	Čustveni spomin	S kulturnim ustvarjanjem oživi svoje spomine na preteklost.
BOGATI V RAZLIČNOSTI			
Poznavanje različnih kultur	Pozna različne veroizpovedi in se zanima za zgodovino različnih veroizpovedi.	Razumevanje in spoštovanje različnih kultur	Prilagaja se novemu kulturnemu okolju.
Spoštovanje vrednot drugih	Upošteva, da ima vsak posameznik svoje vrednote.	Spoštovanje vrednot in prepričanj drugih	Spoštuje in spodbuja ohranjanje vrednot drugih.
Medgeneracijska in medkulturna komunikacija	Razume, da se različne generacije in kulture med seboj razlikujejo.	Medgeneracijska in medkulturna komunikacija	Zaveda se pomena krepitev dialoga med različnimi generacijami in kulturami.
RADOVEDNOST IN DVOM			

Zanimanje za ustvarjalnost drugih	Pri rokodelskih in umetniških delih spremlja delo drugih ter se zanima za različne načine in tehnike dela.	Odprtost za medsebojno kulturno vplivanje	Pri lastnem ustvarjanju se napaja iz posebnosti različnih kultur.
Odprtost za nove izkušnje	Odkrivanje in uresničevanje priložnosti za iskanje novega znanja in preizkušanje novih veščin.	Zanimanje za nacionalne in tuje kulturne dogodke	Spremlja kulturno dogajanje v domačem in tujem okolju.
Zanimanje za kulturne dogodke	Spremlja kulturno dogajanje v lokalnem okolju in se udeležuje raznovrstnih dogodkov.	Iskanje informacij z različnimi sodobnimi mediji ter njihova odgovorna in varna uporaba	Ob spletnem iskanju informacij o kulturnih dogodkih poskrbi za odgovorno in varno uporabo.
Iskanje informacij o kulturnih dogodkih v različnih sodobnih medijih	Na spletu poišče informacije o različnih kulturnih dogodkih v mestu (razstavah, predstavah ipd.).	Vrednotenje informacij ali podatkov	Razvije kritičen odnos do medijskih ocen umetniškega ustvarjanja posameznika in njegovih del.

SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU (JEDRNA PISMENOST)⁹

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago/temelj, ki odraslemu omogoča branje, pisanje, poslušanje in govorjenje v maternem jeziku za vsakodnevne potrebe. **Optimalna raven** pomeni toliko razvito zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, ki zahtevajo sporazumevanje v maternem jeziku, to pomeni, da za svoje potrebe dobro obvladuje branje, pisanje in ustno izražanje.

PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI NA MINIMALNI RAVNI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN TEMELJNE ZMOŽNOSTI SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU (JEDRNA PISMENOST), IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:	PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI NA OPTIMALNI RAVNI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA OPTIMALNO RAVEN TEMELJNE ZMOŽNOSTI SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU (JEDRNA PISMENOST), IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:
BRANJE			
Branje različnih preprostih, kratkih besedil	Ob branju označi najpomembnejše podatke (tudi iz nebesednih delov besedila, na primer preglednic) in s svojimi besedami povzame prebrano.	Branje zahtevnejših uradnih, neuradnih in javnih besedil	Ob branju prepozna uradno in neuradno besedilo oziroma javno in zasebno besedilo. Razume pomen prebranega in se glede na vsebino prebranega ustrezno odzove in ukrepa. Branje zahtevnejših besedil na spletu. Pri branju sledi temeljnemu cilju, se ne izgublja v povezavah ne glede na moteče prvine na spletni strani (oglas, pojavna okna, zavajajoča sporočila).

⁹ Opisniki temeljne zmožnosti sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost) so vzeti iz Knjižice z opisniki Sporazumevanje v maternem jeziku. Glej Literaturo in reference.

Razumevanje prebranega	Prebere navodilo in ga ustrezno uresniči.	Branje za učenje	Svoje branje prilagodi glede na dolžino in zahtevnost besedila prilagodi. Po potrebi posamezne korake ponavlja, dokler ni zadovoljen z izidom. Časovno nadzira svoje branje (določi si čas in/ali obseg branja).
Glasno branje različnih besedil	Bere razločno in dovolj glasno, da ga poslušalci dobro slišijo.	Kritično branje zahtevnejših besedil	Prepozna namen tvorca besedila, prepozna razliko med informacijo in dezinformacijo ter informiranjem in zavajanjem.
Branje za iskanje informacij v različnih medijih (informacijske table, tiskani mediji)	Poišče informacije o smeri, uri odhoda, uri prihoda, potovanju z javnim prevoznim sredstvom.	Branje, opisovanje, vrednotenje umetnostnih besedil	Bere in razume literarna dela in ob tem izrazi svoje mnenje.
Branje za iskanje informacij iz različnih virov (zemljevidov, leksikonov, razpredelnic)	Zna uporabljati zemljevid (strani neba, legendo, razbrati relief itn.), leksikon (poišče kraj bivanja, uporablja stvarno kazalo, kazalo vsebine, zna razbrati legendo, ve, kaj je geslo itn.) in zna iz razpredelnice razbrati podatke (na primer razdaljo med kraji) ter jih uporabiti.	Branje različnih daljših besedil	Sistematično se loti branja daljšega besedila (predvidi čas za branje, pregleda mednaslove, prebere povzetek ali uvod, pregleda slikovno gradivo, besedilo razdeli na manjše enote itn.).
Branje uradnih, neuradnih, zasebnih in javnih besedil	Ob branju prepozna uradno in neuradno besedilo oziroma javno in zasebno besedilo. Zaveda se razlike v uporabi.	Glasovna interpretacija in dramatizacija besedila	Zna glasno in z občutkom prebrati zahtevnejše umetnostno besedilo.
Branje in razumevanje piktogramov	Prepozna piktograme in jih upošteva.	Uporaba temeljnih jezikovnih priročnikov pri branju	Uporablja temeljne sodobne jezikovne priročnike in poišče potrebne informacije.
PISANJE			
Izpolnjevanje obrazcev	Pregleda tiskani obrazec in ga po navodilih izpolni. Zna pravilno izpolniti spletni obrazec (preveriti zna varnost spletne povezave: v naslovu mora biti HTTPS, ključavnica), vnese podatke v vsa zahtevana polja (označena z *). Upošteva pomen pravilnega vnosa in varovanja podatkov. Zna izpolniti univerzalni plačilni nalog (UPN, tiskano in spletno različico).	Pisanje različnih vrst besedil (prošnje za zaposlitev, življenjepisa, voščila, neuradnega opravičila)	Pri pisanju upošteva pravopisna in oblikovna pravila. Zna napisati prošnjo za zaposlitev, življenjepisa, voščila ali opravičilo.
Pisanje preprostih besedil	Slišano zapiše v obliki preprostega zapisa.	Pisanje dopisov	Pravilno napiše glavo dopisa. Pri tem pravilno strukturira dopis z uvodom, jedrom in sklepom. Z dopisom nedvoumno izrazi namen pisanja ter pri pisanju pazi na slovnično in pravopisno pravilnost.
Zbiranje, urejanje in zapisovanje informacij	Izdela miselni vzorec. Zbere, uredi in zapiše informacije okrog ključnega pojma. Zapis opremi z risbami, simboli itn.	Opisovanje vsakdanjega življenja	Razumljivo in jezikovno pravilno zapiše dogodke iz vsakdanjega življenja, želje in pojasnila.
Pisanje po nareku	V zapisu slišane informacije pravilno uporabi ločila in veliko začetnico.	Izpolnjevanje zahtevnejših obrazcev	Natančno sledi navodilom (kdaj uporabiti velike tiskane črke itn.) za izpolnitev obrazca. Zna izpolniti obrazec za vlogo za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev.
Pisni opis predmeta, osebe, kraja	Opiše osebo, predmet in kraj po zakonitostih opisa (natančnost, jedrnatost, vrstni red itn.).	Pisanje avtorskih besedil (članki, prispevki, seminarske naloge itn.)	V svojih zapisih upošteva temeljna pravopisna pravila in pravila pisanja različnih vrst besedil.

Pisanje e-sporočil	Pozna specifikke (kratkost, jedrnatost, jasnost) komunikacije po e-pošti in se zaveda prednosti tovrstne komunikacije pred drugimi vrstami komunikacije.	Dopisovanje po e-pošti	Ob upoštevanju spletnega bontona učinkovito spletno komunicira po e-pošti.
Pisanje dopisov	Pozna strukturo dopisa in napiše preprost dopis (glava dopisa, smiselna vsebina, podpis, datum in kraj).	Pisanje besedil s strokovno vsebino	Na poljubno strokovno temo zbere in pripravi vire ter napiše besedilo.
POSLUŠANJE IN GOVORJENJE			
Poslušanje in razumevanje sogovornika	Sodeluje v preprostem pogovoru. Drugega posluša, ne da bi mu segel v besedo, in mu odgovarja na vprašanja v skladu s temo pogovora.	Sporazumevanje v skupini	Spoštuje demokratična načela sporazumevanja v skupini in zna dejavno poslušati.
Razumevanje osnovne nebesedne komunikacije	Prepozna nebesedno komunikacijo v pogovoru in se nanjo ustrezno odzove. Svojo nebesedno komunikacijo prilagodi okoliščinam.	Govorno nastopanje	Se temeljito pripravi na nastop (naredi privlačen uvod, jasno in zanimivo predstavi vsebino in se drži predvidenega časa). Pri tem uporablja položaju primerno jezikovno zvrst in ustrezno nebesedno sporazumevanje.
Telefonski pogovor	Pri telefoniranju se predstavi, pojasni namen klica, govori razumljivo, pazi na trajanje pogovora, strpno posluša sogovornika in mu pri tem ne sega v besedo ter vljudno konča pogovor.	Predstavitve delodajalcu	Pridobi ustrezne podatke, ki so pomembni za osebno predstavitve pri delodajalcu, in se pripravi na pogovor. S svojo predstavitvijo, izražanjem in vsebino pogovora je sposoben prepričati delodajalca.
Sporazumevanje v javnih ustanovah	V uradnih ustanovah pridobi informacije in sporoči svoje potrebe. Pojasni namen obiska ustanove, opiše svoje težave, želje in potrebe, strpno in samozavestno govori z uradnimi osebami in po potrebi prosi za dodatna pojasnila.	Predstavljanje (dela, okolja, vsakdanjih dogodkov itn.)	Jasno in zanimivo pripoveduje drugim o svojih izkušnjah, svojem kraju ali dogodku.
Izražanje misli, želja, potreb, nasvetov v različnih okoliščinah	Jasno, razločno in vljudno vpraša po (dodatnih) informacijah in prosi za pojasnila.	Obnova besedila	S svojimi besedami zna obnoviti prebrano besedilo v knjigi, učbeniku, priručniku, časniku ali reviji.
Predstavljanje	Se pripravi za pogovor in se predstavi delodajalcu.		
Iskanje in zbiranje informacij	Med iskanjem informacij postavlja vprašanja ustreznim osebam.		
Izražanje preprostih navodil	Razumljivo pove preprosta navodila.		
Povzemanje prebranega besedila	V kratkem monologu v nekaj točkah povzame besedilo.		

UČENJE UČENJA¹⁰

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago, ki odraslemu še omogoča »preživetje« z uporabo temeljne zmožnosti učenje učenja v vsakodnevnem življenju. **Optimalna raven** pomeni toliko zadovoljivo razvito temeljno zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, katerih sestavni del je učenje učenja.

10 Znanja in spretnosti za temeljno zmožnost učenje učenja so vzeti iz Knjižice z opisniki Učenje učenja. Glej Literaturo in reference.

PODROČJE TEMELJNE ZMOŽNOSTI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN ZMOŽNOSTI UČENJE UČENJA, IZKAŽUJE TALE ZNAJANJA IN SPRETNOSTI:	UDELEŽENEC, KI DOSEGA OPTIMALNO RAVEN ZMOŽNOSTI UČENJE UČENJA, IZKAŽUJE TALE ZNAJANJA IN SPRETNOSTI:
PRIPRAVA NA UČENJE		
Ciljno učenje	Ve, kaj je ciljno učenje.	Zmožen je učno gradivo razdeliti na smiselne učne enote in jasno določiti korake do cilja.
Premagovanje odpora do učenja	Zaveda se pomembnosti in koristnosti vseživljenjskega učenja za osebno uspešnost v življenju.	Uči se zaradi svoje motivacije in išče priložnosti za nadgradnjo že pridobljenega znanja.
Učni slog	Pozna večsenzorno učenje.	Zmožen je izbrati sebi najustreznejši učni slog (vizualni, slušni itn.) in učenje prilagoditi izboru.
Oblike učenja	Pozna različne vrste učenja (individualno, v dvojici, skupinsko), njihove prednosti in pomanjkljivosti.	Glede na potrebe izbira ustrezne oblike učenja za čim večjo učinkovitost.
Utrjevanje znanja	Pred novim znanjem s pomočjo učitelja ali mentorja obnovi že pridobljeno znanje.	Pred učenjem z uporabo različnega gradiva samostojno sistematično preveri že pridobljeno znanje.
Tehnike pomnjenja	Spozna in preizkuša različne tehnike pomnjenja.	V vsakodnevni praksi uporablja najučinkovitejšo tehniko pomnjenja.
Časovni okvir	Se zaveda pravočasnosti učenja in s tem povezane učinkoviti učenja.	Učenje načrtuje tako, da lahko predela snov do roka, ko je predvidena uporaba tega znanja v praksi.
Iskanje virov	Uporablja literaturo kot pglavitni vir učenja.	Zna poiskati ustrezne vire vsebin za učenje z uporabo različnih pripomočkov in metod (literatur, splet, mediji itn.).
Samocena znanja	Dobro oceni količino svojega znanja na izbranem področju.	Zna predvideti oceno svojega znanja za vsakdanjo prakso, hkrati ve, kako nadgraditi že pridobljeno znanje na določenem področju.
IZVAJANJE UČENJA		
Različna orodja za različne namene	Za potrebe učenja pozna in uporablja različna tehnološko podprta orodja (računalnik, telefon, kalkulator itn.).	Z uporabo tehnološko podprtih orodij skuša – poleg učenja – zadovoljiti tudi druge potrebe (denimo socialne, terapevtske itn.).
Tehnike učenja	Pozna in uporablja različne tehnike učenja (hitro branje, priprava miselnih vzorcev, izpisovanje pomembnih pojmov itn.).	Ugotovi, katere tehnike mu najbolj ustrezajo, jih pogosteje uporablja in tako naredi učenje prijetnejše in zabavnejše.
Izkušensko učenje	Zaveda se, da učenje ni samo sebi namen, in išče primere iz vsakdanjega življenja.	Uči se z razumevanjem, novo znanje neposredno povezuje z že pridobljenim znanjem in skuša z njim odpravljati težave vsakodnevnega življenja.
Učenje v skupini	Izkusi prednosti in pomanjkljivosti skupinskega učenja.	Uporablja oblike skupinskega učenja, ki mu najbolj ustrezajo, in se na podlagi tega odloča, ali mu bolj ugaja individualno ali skupinsko učenje.
Kritično mišljenje	Vsebine kritično ovrednoti.	Vsebine kritično ovrednoti.
Analiza	Zastavlja vprašanja in raziskuje.	Opredeľjuje pojme in probleme.
Sklepanje	Preiskuje ustreznost in utemeljitev trditev in sklepov ter se izogiba poenostavitvam.	Analizira predpostavke in usmerjenost v posameznih sklepih.
Reševanje problemov	Dopušča različne interpretacije dogodkov in pojavov.	Dovoljuje nedorečenost, odprtost.
Uporaba znanja	Pridobljeno znanje uporablja v vsakdanji praksi tudi takrat, ko se faza učenja konča.	Učenje razume kot začetek izobraževalnega cikla, in ne kot konec tega: pridobljeno znanje uporablja v vsakdanjem življenju, ga po potrebi spreminja in prilagaja praksi in teoriji.
Različni viri za različne namene	Zna uporabiti različne vire (zemljevid, slovar, knjigo receptov itn.) za različne namene ali cilje učenja.	Uporablja več vrst učnega gradiva hkrati (kompas, zemljevid, učbenik o geografiji) za čim učinkovitejše učenje in pomnjenje.

Vztrajnost pri učenju	Vztraja pri učenju kljub nepriljubljeni vsebini, saj se zaveda, da bo to znanje uporabno.	Vztraja pri učenju kljub nepriljubljeni vsebini ter skuša doseči vse cilje, ki so bili zastavljeni ob pripravi na učenje.
Samodisciplina	Učenje načrtuje in dosledno sledi postavljenim ciljem.	Načrtuje, izvaja, evalvira učne cilje.
Postopnost in odgovornost	Načrtuje učenje po posameznih ciljih, ki se nadgrajujejo.	Odgovorno načrtuje učenje po posameznih ciljih, ki se nadgrajujejo.
Motivacija	Zna odstraniti moteče dejavnike.	Notranje je motiviran za doseganje zastavljenih ciljev.
Priprava povzetka učenja	Po vsakem učenju ali pridobivanju znanja zna na kratko povzeti bistvo vsebine.	Po vsakem učenju zna po potrebi na kratko povzeti, zapisati in pripraviti povzetek vsebine, s katero se je ukvarjal.
SPREMLJANJE UČENJA		
Refleksija učenja	Med učenjem spremlja, ali se uči aktivno (piše, riše in podčrtuje).	Ob spremljanju aktivnega učenja (pisanje, risanje in podčrtovanje) poskuša ozavestiti svojo pozornost (spremlja, ali je zbran ali ni).
Samocena učenja	Ko se učenje konča, posameznik zna oceniti, kaj si je zapomnil in česa ne.	Poleg tega da posameznik oceni, kaj zna in česa ne, je sposoben sproti oceniti, kaj je bolj in kaj manj pomembno pri učenju za njegovo vsakdanje življenje.
Odpravljanje ovir	Zaznava ovire pri učenju in razmišlja o odpravi teh (morebitni odmor, dodatno gradivo, dodatna razlaga, hrup iz okolice).	Razumevanje ovir razširi tudi na ovire glede učenja, pri učenju oblikuje rešitve za odpravo teh in jih sproti odpravlja, da bi bilo učenje učinkovitejše.
Nagrajevanje po učenju	Po uspešnem učenju se nagradi in s tem utrdi prijetnost izkušnje (odmor, sproščeno druženje s prijatelji itn.).	Med nagrajevanjem po uspešnem učenju premisli o strategijah učenja in morebitnih izboljšavah ter nadgradnji.
Dojemanje učenja kot sposobnosti	Učenje učenja razume kot sposobnost, ki se je naučimo in jo gojimo.	Novo naučeno znanje dejavno prenaša v vsakdanje življenje in novo učno snov povezuje in uporabi pri vsakdanjih opravilih in delu.
Vrednotenje učenja	Zbira potrdila in dokazila o svojem učenju, ki jih uporablja kot spodbudo za nadaljnje učenje.	Potrdila o učenju hrani v obliki zbirne mape (portfolia), ki jo uporablja kot vodilo pri poglobljenem razmišljanju o vsebini, evalvaciji svojega dela ter kot dokazilo za priznavanje lastnega učenja.
Utrjevanje znanja	Znanje, ki ga pridobi z učenjem pozneje utrjuje z različnim enigmatskim gradivom.	Znanje, ki ga pridobi z učenjem, pozneje utrjuje ob različnem gradivu, tudi zahtevnejšo učno vsebino (učni listi, različni slovarji itn.).

DIGITALNA PISMENOST¹¹

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago/temelj, ki odraslemu omogoča osnovno uporabo digitalnih aparatov in pripomočkov, kot so na primer računalniki, pametni telefoni in spletna orodja za njegovo delo in vsakodnevne potrebe. **Optimalna raven** pomeni toliko razvito zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, ki zahtevajo temeljno zmožnost digitalna pismenost – to pomeni, da lahko opravlja zahtevnejša opravila v digitalnem okolju, išče informacije in komunicira, tudi digitalno ustvarja, pozna pasti in vprašanja varnosti na spletu, je vsaj poučen o umetni inteligenci in robotizaciji.

PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN DIGITALNE PISMENOSTI, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:	UDELEŽENEC, KI DOSEGA OPTIMALNO RAVEN DIGITALNE PISMENOSTI, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:
DIGITALNO OKOLJE		
Poznavanje temeljnega informacijskega znanja	Pozna osnovne digitalne naprave (stacionarni in prenosni računalnik/tablica/pametni telefon), njihove komponente (disk, grafična kartica ipd.) in običajne vhodne/izhodne enote (monitor, zvočniki, tiskalnik, projektor ipd.).	Poleg poznavanja osnovnih digitalnih naprav in njihovih komponent pozna in uporablja tudi vire za pridobivanje digitalnih zmožnosti.
Poznavanje informacijskih sistemov	Pozna osnovne operacijske sisteme (Windows, Linux, Android ipd.), ki omogočajo delovanje posamezne naprave.	Pozna vrste operacijskih sistemov in upravlja nadgradnjo teh.
Poznavanje digitalnega okolja	Poišče, organizira in shrani digitalne informacije (dokument, fotografija, avdio-/videovsebina, PPT ipd.)	Poveže se z digitalno napravo (osebni računalnik pametni telefon, tablica ipd.) in prenese podatke.
Izbira programa ali aplikacije	Izbere ustrezen računalniški program ali aplikacijo, primerno svojim potrebam/za trenutno delo.	Izbere ustrezen odprtokodni računalniški program, primeren svojim potrebam za trenutno delo.
Povezovanje različnih tehnologij in naprav	Fotografije in avdio-/videoposnetke, ustvarjene v mobilnem telefonu, prenese v računalnik.	Obvlada povezovanje različnih naprav in prenos podatkov med njimi z uporabo ožičenega ali brezžičnega (Wi-Fi, Bluetooth) omrežja.
Uporaba e-storitev	Pozna eno ali več e-storitev in jih zna uporabljati v zasebnem življenju.	Za rešitev problema poišče možnosti e-storitev in to uporabi.
Uporaba oblčnih storitev	Razume pojem oblaka in pozna najpogostejše ponudnike oblčnih storitev (na primer DropBox, Google Drive, iCloud ipd.)	Razume namen skupne rabe podatkov v oblaku in ga uporablja.
Namestitev, posodabljanje in odstranjevanje aplikacij	Na naprave, ki jih uporablja v zasebnem življenju, namesti, na njih posodobi in z njih odstrani splošno dostopne aplikacije.	Na napravah, ki jih uporablja v zasebnem življenju, zna namestiti, z njih odstraniti in posodobiti različne aplikacije.
Reševanje problemov	Prepozna tehnične težave in poišče pomoč.	Opredeli tehnične probleme in jih ustrezno reši.
INFORMACIJE IN KOMUNICIRANJE		

¹¹ Opisniki temeljne zmožnosti digitalna pismenost so vzeti iz Knjižice z opisniki Digitalna pismenost. Glej Literaturo in reference.

Iskanje informacij na svetovnem spletu na različnih napravah	Poveže se s spletom in pozna/razlikuje nekaj različnih iskalnikov, ki jih ustrezno uporablja na različnih napravah. V iskalnik vpiše temo, ki ga zanima, primerja zadetke in odpre najprimernejšo stran.	Na omizju naredi bližnjico do najpogostejših spletnih iskalnikov (Google, Yahoo, Bing) in enega določi za privzetega. Najpogosteje iskane strani nastavi med »zaznamke« oziroma »priljubljeno« in upravlja zgodovino iskanja oziroma po potrebi vključi zasebno iskanje. Ugotovi, ali je naprava povezana v omrežje kabelsko ali brezžično, in pozna postopek za vključitev/izključitev povezave.
Preverjanje verodostojnosti informacij	Informacije preveri z uporabo dodatnih virov na spletu.	Poišče podatke za stik na neki spletni strani in preveri verodostojnost pravne osebe, ki upravlja spletno stran/aplikacijo.
Komuniciranje z uporabo digitalnih naprav	V vsakdanjem življenju vsakodnevno komunicira z uporabo računalnika, tablice in pametnega telefona. Pozna možnosti družbenih omrežij kot možnost komunikacije, izmenjave informacij in predstavljanja.	Uporablja različna orodja za spletno komuniciranje (e-pošta, klepetalnica, družbena omrežja ipd.) na različnih napravah.
Uporaba e-pošte	Komunicira (sestavi, odgovori in pošlje) po e-pošti, poslani iz računalnika/tablice/pametnega telefona, in pri tem dodaja ali izbriše naslovnike ter vstavlja priloge.	Poleg uporabe elektronske pošte upravlja tudi nastavitve, sinhronizacijo, uporablja pomočnika ob odsotnosti oziroma e-poštni račun tudi ustvari.
Poznavanje netetike	Pozna osnove spletnega bontona.	V spletnih okoljih komunicira v skladu z netetiko in spletnim bontonom.
DIGITALNO USTVARJANJE		
Ustvarjanje besedil	Ustvari/odpre dokument v urejevalniku besedil, napiše besedilo, ga osnovno oblikuje in shrani.	Uporablja napredne funkcije pri posameznem izbranem računalniškem programu (sklici, kazalo, preverjanje slovnice, sledi premembam, opombe, preglednice ipd.).
Ustvarjanje preglednic	Ustvari/odpre dokument in uporablja osnovne funkcije urejevalnika preglednic (vstavi besedilo/podatke v preglednico, jih ureja, vstavi/izbriše vrstice in stolpce ipd.).	Z urejevalnikom preglednic ustvari zahtevnejše preglednice z izračuni – uporablja napredne funkcije pri posameznem izbranem računalniškem programu (formule, oblikovanje preglednic ipd.).
Ustvarjanje predstavitev	Ustvari/odpre dokument in uporablja osnovne funkcije programa za pripravo predstavitev.	Pripravi napredno predstavitev v programu za ustvarjanje predstavitev.
Ustvarjanje večmedijskih vsebin	Posname fotografijo, ustvari video-/avdioposnetek.	Pozna napredno uporabo fotografije (programi za obdelovanje fotografij) in videa (snemanje in montaža).
VARNOST		
Varovanje naprav	Zaščiti svoje naprave ter razume tveganje in grožnje v digitalnem okolju.	Pozna orodja/programme za varovanje osebnih podatkov in zasebnosti za različne digitalne naprave. Pozna tveganje dostopanja drugih do njegovih digitalnih naprav (sledenje GPS, Wi-Fi, Bluetooth).
Poznavanje varnosti na spletu	Pozna načine za varovanje osebnih podatkov in zasebnosti ter zna prepoznati znake, ki kažejo na spletno prevaro.	Razume varno uporabo osebnih podatkov in povezano tveganje pri uporabi in pošiljanju. Odgovorno uporablja spletna družbena omrežja in pozna načine varovanja osebnih podatkov na teh omrežjih.
Varnostno kopiranje podatkov	Pozna orodja/programme za varnostno kopiranje podatkov (CD, ključ USB, zunanji disk ipd.) in ve, kako jih povezati z osnovno digitalno napravo, iz katere/v katero želi prenesti podatke.	Za varnostno kopiranje podatkov uporablja tudi oblačne storitve. Odpravlja napake pri prenosu in formatira naprave za shranjevanje podatkov.
Varovanje okolja	Pozna pomen in možnosti za ločevanje digitalnih naprav kot odpadkov in njihov vpliv na okolje.	Upravlja digitalne naprave v skladu z načeli varovanja okolja (npr. varčevanje z energijo, poraba podatkov, način letenja).

UMETNA INTELIGENCA IN ROBOTIZACIJA		
Poznavanje razvoja umetne inteligence		Razume pojem umetne inteligence in jo prepozna v svojem okolju.
Poznavanje navidezne/nadgrajene resničnosti		Pozna pojem navidezne/nadgrajene resničnosti in možnosti uporabe te.
Uporaba digitalne tehnologije v izobraževanju		Pozna možnosti uporabe digitalne tehnologije in jo uporablja v izobraževalnem procesu.
Poznavanje domačih in industrijskih robotov		Pozna prednosti in vlogo domačih in industrijskih robotov.
Poznavanje pojma »internet stvari«		Razume pojem »internet stvari« in sledi razvojnim težnjam na tem področju.

6 TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA

Program obsega 100 ur organiziranega izobraževalnega dela z udeleženci programa.

7 IZPITNI KATALOG ALI DRUGI NAČINI PREVERJANJA ZNANJA

V programu UŽU – MK se preverjajo znanja in spretnosti na tale način:

- ▶ s samoevalvacijo udeležencev izobraževanja ob udeležbi,¹²
- ▶ s formativnim spremljanjem napredka udeležencev med celotnim programom,
- ▶ s sumativnim spremljanjem napredka udeležencev po dokončanih sklopih in ob koncu programa.

V programu UŽU – MK so znanja in spretnosti izraženi z opisniki. Ti zelo jasno in nazorno popisujejo neformalno znanje, ki ga ima posameznik, zato so v fazi preverjanja ter ocenjevanja znanja in spretnosti nepogrešljivi. Tako bo lahko učitelj ali vodja programa zelo natančno opredelil posameznikova znanja in spretnosti, ki mu bodo rabili kot izhodišče pri odločanju za nadaljnje formalno ali neformalno izobraževanje ali iskanje zaposlitve, morebitnemu naslednjemu delodajalcu ali izobraževalcu pa bodo izhodišče za delo s posameznikom oziroma za ponujanje ustreznega dela.

Priporočeno je opisno ocenjevanje znanja in spretnosti, ki je primernejše za skupine odraslih z velikimi primanjkljaji v temeljnih zmožnostih. Posebno za te skupine odraslih je priporočeno, da se znanje in spretnosti preverja z uporabo praktičnih življenjskih primerov. Dokazila o pridobljenih

12 Za vsako temeljno zmožnost je pripravljen predlog pripomočka za delo z udeleženci izobraževanja. Glej Literaturo in reference.

znanjih in spretnostih se vlagajo v zbirno mapo posameznega udeleženca programa. Ta dokument ima v programu več vlog: je pripomoček za ugotavljanje potreb in načrtovanje individualnih učnih ciljev, je pripomoček za spremljanje in preverjanje doseganja učnih ciljev in je tudi instrument za ocenjevanje doseganja standardov programa.

8 POGOJI ZA UDELEŽBO

Za udeležbo v programu ni treba izpolnjevati posebnih pogojev. Priporočljivo je, da se ob udeležbi v programu odraslim udeležencem omogoči ustrezna oblika preverjanja znanja in spretnosti, zato da se identificirajo posameznikova močna področja in tudi primanjkljaji, ki bi lahko vplivali na uspešnost posameznika pri udeležbi v nadaljnjem izobraževanju. Programa UŽU – MK se odrasli udeležujejo:

- ▶ na lastno željo,
- ▶ na predlog vodje izobraževanja ali učitelja, ko presodita, da primanjkljaji v temeljnih spretnostih udeležencu povzročajo težave,
- ▶ na predlog tretje osebe v soglasju z udeležencem,
- ▶ na predlog lokalne skupnosti,
- ▶ na predlog invalidskih organizacij in društev, humanitarnih organizacij,
- ▶ na predlog centra za socialno delo, zavoda za zaposlovanje idr.

9 POGOJI ZA NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE PROGRAMA

Udeleženci v programu napredujejo v skladu z osebnim izobraževalnim načrtom. Drugih posebnih pogojev za napredovanje ni. Pogoji za dokončanje programa so:

- ▶ aktivno sodelovanje pri načrtovanju in izpeljavi programa,
- ▶ izdelava zbirne mape, v kateri so zbrana dokazila o doseganju učnih ciljev oziroma o izpeljanih učnih projektih.

10 ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA

10.1 Didaktično-metodična navodila za izpeljavo programa

Učitelj v programu UŽU – MK upošteva tale didaktična načela:

NA UDELEŽENCA OSREDINJEN UČNI PROCES

Izhodišče za načrtovanje in samo učenje so udeleženčeve učne potrebe in interesi, izraženi v pogovoru ter v drugih oblikah komunikacije. Upoštevajo se udeleženčevo znanje, sposobnosti, pripravljenost za učenje in zunanje okoliščine, v katerih se uči. Udeleženec ves čas sodeluje pri načrtovanju, izpeljevanju in vrednotenju učenja, naloga učitelja pa je, da mu pomaga razporediti, povezati, premisliti in ovrednotiti posamezne stopnje učenja. Pri tem se postavi v vlogo aktivnega poslušalca in opazovalca, ki z različnimi vprašanji pa tudi z napotki usmerja udeleženčevo preiščevanje in pozornost s problema in zahtev, ki jih ta postavlja pred udeleženca, na organizacijo in strukturo njegovega znanja in izkušenj, ki jih ima udeleženec z reševanjem podobnih problemov

– ter spodbuja metakognitivne procese pri udeležencu, kot so: opazovanje in definiranje problema s svojimi besedami, razmišljanje o strategijah in načinih razrešitve problema, iskanje in uporaba virov (npr. čas), vrednotenje rešitve.

S tem ko je program v izhodišču usmerjen v aktualne potrebe udeležencev, je zagotovljena prepotrebna vstopna motivacija. Snovalci programa so sledili zamisli, da se bodo udeleženci pripravljene udeležiti izobraževalnega programa kljub zadržkom, saj jim udeležba obeta zadovoljitev neke življenjske potrebe. Da bi dosegli ta cilj, je kurikulum osredinjen na znanje, spretnosti, zmožnosti, ki so nujno potrebni, da bi udeleženci zadostili opredeljeni potrebi. Vsebinsko so v programu na to potrebo vedno vezane informacije o vseh temeljnih zmožnostih. S tem sežejo mnogo dlje od vstopne motivacije – udeležence v resnici izobražujejo, saj jih seznanjajo s ključnimi zmožnostmi, ki so danes nujno potrebne za uspešnost v družbi. Tu pa se začneja nov krog učenja – sprožajo se novi vpogledi, začneja se opolnomočenje in porajajo se nove potrebe po učenju/izobraževanju. Zviševanje ravni temeljnih zmožnosti ni končni cilj; s pridobljenim znanjem in spretnostmi si bodo namreč odrasli prizadevali za boljšo kakovost življenja, dosegali osebne cilje, uspešno nastopali na trgu dela ter se dejavnije vključevali v družbene procese.

POVEZANOST UČNIH VSEBIN Z ŽIVLJENJEM UDELEŽENCEV IN NAČELO UČITELJEVEGA VŽIVLJANJA V ŽIVLJENJE IN KULTURO UDELEŽENCEV

Za uresničevanje ciljev programa učitelji izbirajo vsebine, za katere je pomembno, da izhajajo iz vlog in življenjskih položajev, ki jih imajo udeleženci kot družinski člani, delavci in državljani. Iz njihovega okolja je mogoče izbirati vsebine, ki jih udeleženci zaradi poznavanja/bližine lažje umestijo med pridobljeno znanje in pri katerih prepoznajo praktično uporabnost naučenega. To učiteljem omogoča, da poiščejo ustrezne življenjske primere, s katerimi se udeleženci lahko identificirajo ali jih prepoznajo kot resnične. Udeleženci spoznajo, da je učenje sredstvo za reševanje problemov. Učenje dobi smisel. Učitelji morajo torej spoznati kulturo, vrednote, interese, potrebe in strukturo življenja, ki ga živijo udeleženci. Pri tem lahko uporabijo različne metode in tehnike, ki jim to omogočijo: na primer osebni pogovor z udeležencem, predstavitev ali kratko avtobiografijo udeležencev, občasno sodelovanje drugih članov družine ali skupnosti, v kateri živi udeleženec, na srečanjih, prireditvah ali skupnih akcijah, seznanjanje z dediščino, ljudskim in umetnostnim izročilom kulture, ki ji pripada udeleženec, pridobivanje objektivnih podatkov o okolju in razmerah, v katerih živijo udeleženci, in podobno. Tako delo učiteljem omogoča, da prepoznajo posamezne udeležence kot odrasle in celostne osebnosti in z njimi ustvarijo enakovreden in na humanističnih vrednotah zasnovan medosebni odnos, udeleženci pa se v programu osebno celostno izrazijo in delujejo kot odrasli, samostojni ljudje.

V programu ne gre zgolj za prenašanje znanja ali urjenje spretnosti, temveč za priložnost posameznika, da v konkretnem položaju izkusi dejavno vlogo pri ustvarjanju znanja in uporabi temeljnih spretnosti. V učnem procesu udeleženec sam, z učiteljem, drugimi udeleženci in drugimi sodelujočimi premisli, ovrednoti in posploši izkušnjo, ki si jo je pridobil. Tako udeleženec poleg dejstev in vsebine ponotranji tudi načela, postopke in tehnike, ki jih uporablja kot kritični mislec, pa tudi vrednote, načine in postopke ustvarjalnega učenja. Zato se z didaktičnega vidika pred učitelje, snovalce in ustvarjalce učnega gradiva postavljajo drugačne – zahtevnejše naloge, kot jih navadno prevzemajo v transmissijskih modelih učenja. Učitelji so moderatorji v učnem procesu, ki s svojim vedenjem in delovanjem udeležence spodbujajo in jim pomagajo, da so dejavni pri učenju. Bolj kot na podajanje učnih vsebin se osredinjajo na spremljanje in opazovanje učenja udeležencev. Pomagajo jim pri načrtovanju, spremljanju in vrednotenju učnih ciljev, učenja in učnih dosežkov. Učitelj pomaga udeležencu pri uporabi pridobljenega znanja in spretnosti v različnih položajih.

NAČELO POVEZLJIVOSTI UČNIH VSEBIN, UČNIH METOD IN UČNEGA GRADIVA

Ravnanje po tem načelu udeležencu omogoča, da spozna funkcijsko zvezo med posameznimi temeljnimi spretnostmi in jih celostno uporabi v različnih okoliščinah. Ustvari se tudi priložnost,

da opazuje predmet in probleme, ki jih rešuje, z zornega kota različnih razlag ter jih poskuša rešiti na različne načine. Tako si kritično izoblikuje svoj pogled na različne pojave pa tudi na svoje načine reševanja problemov in svoj slog učenja. Pri tem so učiteljem in udeležencem v pomoč opisniki temeljnih zmožnosti. Opisniki pomagajo abstraktno temeljno zmožnost konkretizirati, jo narediti uporabno, predvsem pa jo »napolniti« s primeri iz vsakdanjega življenja odraslih. Temeljno zmožnost nasičujejo t. i. »jedrni opisniki«, ki izražajo jedro temeljne zmožnosti in jo diferencirajo od drugih. Opisniki omogočajo lažje prilagajanje izvedbenega kurikula posameznim udeležencem in njihovim potrebam, razvit je tudi instrument za vstopno in končno preverjanje pridobljenih znanj in spretnosti ter samoevalvacijo. Cilj je bil oblikovati zbirko opisnikov za temeljne zmožnosti, ki bi opisovali vsakdanje življenje udeležencev različnih programov UŽU, hkrati pa bi bili dovolj splošni, da bi presegli konkretno navezanost na specifično okolje ali cilje programa (Javrh, 2016). Ta zbirka je zdaj na voljo v obliki knjižic z opisniki osmih temeljnih zmožnosti.¹³ To so inovativna orodja, ki učiteljem v programih UŽU rabijo za kakovostno izobraževalno delo z ranljivimi skupinami odraslih in krepitev njihovih temeljnih zmožnosti, ki jih opredeljuje Evropski referenčni okvir temeljnih zmožnosti.

Pri tem je posebno učinkovito projektno učenje, pri katerem si udeleženec ali skupina udeležencev izbere področje ali predmet učnega projekta, izdelava načrt, izvede in ovrednoti delo in učenje, ki ga je ob tem opravila. Učitelji načelo uresničijo tako, da poleg poudarjenih vsebin, na primer uporabe osebnega računalnika, obravnavajo integralne probleme – na primer pisanje prošnje na računalnik in jih vzporedno ob problemih, povezanih z računalništvom, opozarjajo tudi na druge prvine pismenosti, kot so vsebinska, oblikovna in pravopisna korektnost prošnje. Pri tem lahko uporabljajo različne metode učenja, pri katerih udeleženci rešujejo probleme enkrat individualno, drugič v dvojicah ali majhnih skupinah, primerjajo različne posamezne in skupinske rešitve ter se ob tem naučijo predstavljati, zastopati in zagovarjati svoje mnenje, ob tem pozorno poslušati druge in se kritično odzivati. Spodbujanje komunikacije in interakcije med udeleženci pripomore k večji povezanosti v skupini, spodbuja udeležence in jim daje dobre neposredne izkušnje s timskim delom.

Učitelji sami izbirajo učno gradivo za uporabo pri izobraževanju. Pri izbiri in izdelavi učnega gradiva je treba upoštevati tale merila: obsegati mora v programu zajete vsebine; ustrezati mora sodobnim didaktičnim načelom; didaktično in metodično mora biti usklajeno s temeljnimi cilji programa. Učno gradivo je lahko vnaprej pripravljeno učno gradivo, ki ga pripravi učitelj sam; tiskano gradivo iz življenjskega okolja udeležencev (časniki, revije, reklame), ki je povezano z vsebinami in standardi programa; gradivo, ki ga pripravijo udeleženci.

NAČELO INDIVIDUALIZACIJE UČENJA IN KONTINUIRANEGA SPREMLJANJA NAPREDOVANJA

Program je zasnovan tako, da zahteva od učiteljev pomoč udeležencem pri izdelavi osebnega učnega načrta, ki zajema opredelitev osebnih učnih ciljev, nalog in korakov, ki jih bo udeleženec opravil na poti do cilja, okvirno opredelitev časovnih rokov za izpeljavo posameznih učnih korakov ter oblik in časovnih intervalov preverjanja znanja ter vrednotenja učnega procesa. Pri neposrednem stiku z udeleženci učitelji sodelujejo z udeležencem pri načrtovanju in vrednotenju napredovanja po učnem načrtu in pri morebitni modifikaciji učnega načrta. V tem dialogu učitelj poudarja predvsem napredovanje posameznika in usmerja njegovo pozornost na primerjavo njegovega znanja pred začetkom izobraževanja z novim znanjem in stopnjo neodvisnosti, ki jo je udeleženec že dosegel. Hkrati pa ga spodbuja k nadaljnjemu učenju in definiranju novih učnih ciljev. Pri vrednotenju napredka učitelj udeleženca spodbuja, naj sam izrazi svoje mnenje o

13 Opisniki temeljnih zmožnosti so bili razviti s kvalitativnim raziskovalnim pristopom akcijskega raziskovanja. Podroben opis metode je zapisan v Priročni knjižici z navodili – Opisniki temeljnih zmožnosti. Glej Literaturo in reference.

napredovanju, učitelj pa to pozneje upošteva kot enakovredno prvino evalvacije. Tako postajajo udeleženci samostojnejši in odgovornejši za svoje učenje.

NAČELO IZBIRNOSTI

To načelo zadeva predvsem možnost izbire učnih vsebin, ob katerih si udeleženci izboljšujejo svoje temeljne spretnosti. Načelo izbirnosti je najtesneje povezano z načelom življenjske bližine, saj predvideva, da poteka učenje ob vsebinah, ki jih izberejo udeleženci programa, ker so zanje zanimive in/ali so pomembne za njihovo življenje. Udeleženci lahko izbirajo med sicer predpisanimi učnimi vsebinami, ki pa so v programu ravno zaradi tega zelo široko in splošno opredeljene, na primer Družina in dom, Telo in zdravje, Domača ekonomika, Kultura in družba. Izbirnost je tako omogočena na eni strani med predpisanimi področji, na drugi pa tudi pri konkretizaciji učne vsebine ali izbiri problema in problemskega položaja. Učenje bo zasnovano na problemih, ki so za udeležence pomembni in aktualni tudi glede pridobivanja znanja in temeljnih spretnosti, potrebnih za uspešno reševanje problema.

10.2 Priporočene vsebine programa

Priporočene vsebine za projektno obliko dela pripomorejo k širjenju splošne razgledanosti ter razvijanju znanja in spretnosti na posameznih področjih temeljnih zmožnosti odraslih udeležencev programa. Učitelji bodo podrobneje opredelili vsebine tako, da bodo upoštevali značilnosti in potrebe vsakokratne, konkretne skupine udeležencev. Izbirali bodo med priporočenimi vsebinami, lahko pa bodo dodali tudi nove vsebine, za katere bodo presodili, da so najprimernejše za doseganje teh ciljev.

VSEBINE	
Osebna identiteta	<ul style="list-style-type: none"> ▶ osebni podatki (starost, datum in kraj rojstva, stan, osebni dokumenti, državljanstvo) ▶ izvor (narodnost) ▶ pozitivna samopodoba ▶ poklic, interesi, konjički ▶ videz, značaj, temperament, razpoloženja in čustvena stanja, počutje
Družina in dom	<ul style="list-style-type: none"> ▶ člani družine in odnosi med njimi ▶ družinska zakonodaja ▶ prazniki in družinske navade
Osebna razmerja	<ul style="list-style-type: none"> ▶ odnosi med ljudmi (moški – ženske, formalni – neformalni ipd.) ▶ prijateljstvo
Prosti čas	<ul style="list-style-type: none"> ▶ pomen prostega časa in načrtovanje prostega časa ▶ konjički, zabava, obiski različnih prireditev, obisk knjižnice ▶ kino, gledališče, koncerti, radio, televizija ▶ šport in rekreacija, ples ▶ družabne igre ▶ počitnice, dopust
Turizem	<ul style="list-style-type: none"> ▶ države, dežele, mesta in znamenitosti ▶ orientacija, transport, namestitve, prenočevanje ▶ osebni dokumenti, prtljaga

Telo in zdravje	<ul style="list-style-type: none"> ▶ osebna higiena in kozmetika ▶ metode za razvijanje in ohranjanje spomina ▶ telesno in duševno počutje, bolezni ▶ varovanje in sistem zdravstvenega varstva, zdravstvene storitve ▶ prva pomoč ▶ tehnologija za lajšanje življenja ljudem s posebnimi potrebami
Komunikacija in socialne veščine	<ul style="list-style-type: none"> ▶ predstavitve in nastopi ▶ govorne spretnosti ▶ veščine vključevanja v družbo
Ekonomika	<ul style="list-style-type: none"> ▶ nakupi, moda in oblačila, cene in razprodaje, reklame ▶ mere, uteži, denar, načini plačevanja, različne storitve
Hrana in pijača	<ul style="list-style-type: none"> ▶ jedi in pijače, obedi, obroki, recepti ▶ restavracije, jedilni listi, naročanje ▶ zdrava/nezdrava prehrana ▶ priprava hrane
Javno življenje	<ul style="list-style-type: none"> ▶ javni napisi, reklame, pošta, telefon, banka, šola, carina, promet, policija, prva pomoč, bolnišnica, servisi, razne informacije ▶ poznavanje inštitucij in društev v življenjskem okolju
Kultura in družba	<ul style="list-style-type: none"> ▶ vrste umetnosti, ▶ zgodovinske in druge zanimivosti ▶ jezik, vera, prazniki, šege in navade, aktualni dogodki, življenjski standard
Mediji in IKT	<ul style="list-style-type: none"> ▶ radio, televizija, tisk ▶ uporaba računalnika, splet
Naravno okolje	<ul style="list-style-type: none"> ▶ ure, deli dneva, meseci, letni časi, koledar ▶ vreme, podnebje, dežele in pokrajine ▶ rastline in živali ▶ poseganje v naravo, ekologija ▶ neposredno spoznavanje bližnjega življenjskega okolja
Delo, zaposlitev	<ul style="list-style-type: none"> ▶ delovno mesto, delovne okoliščine, zaslužek, davki, prispevki ▶ možnost za pridobitev dela ter brezposelnost
Poklic, brezposelnost	<ul style="list-style-type: none"> ▶ različni poklici in kvalifikacije zanje, iskanje zaposlitve ▶ možnosti denarne pomoči med brezposelnostjo za posameznika in družinske člane, ustrezne ustanove
Socialna varnost	<ul style="list-style-type: none"> ▶ dohodki, prejemki, stanovanje, premoženje ▶ viri in načini preživljanja (denarne pomoči)
Učenje za potrebe vsakdanjega življenja	<ul style="list-style-type: none"> ▶ vsakdanje učenje in vseživljenjsko učenje ▶ način zapisovanja, metode pomnjenja ▶ informacijsko-komunikacijska tehnologija za potrebe vsakdanjega življenja (npr. bankomat in drugi digitalni pripomočki)
Domače okolje	<ul style="list-style-type: none"> ▶ dejavno sodelovanje v vsakdanjih aktivnostih

10.3 Priporočene metode in oblike dela ter izvedbe programa

Temeljna oblika in metoda dela je učenje v učnih projektih. V tem programu so lahko to kratki učni projekti, ki jih skupina izpelje na enem ali dveh učnih srečanjih, lahko pa si že na začetku izbere učni projekt, ki ga bo uresničevala na več učnih srečanjih, tako da bo pri posameznem učnem srečanju obravnavala eno od nalog, ki si jih bo določila v učnem projektu. Pri projektne

učenju je pomembno, da si skupina izbere zanjo pomemben življenjski problem in ga obravnava z različnih zornih kotov. Pri tem mora biti učitelj pozoren predvsem na postavljanje učnih ciljev. Paziti mora, da so v njem obravnavane različne prvine pismenosti, vse temeljne spretnosti in da je upoštevana večina standardov. Projektno učenje udeležencem omogoča, da se povezujejo z različnimi posamezniki in institucijami v okolju, s katerimi lahko sodelujejo različno – na primer pri pridobivanju informacij o okolju ali tako, da skupaj izpeljujejo katerega od projektov. Za program UŽU – MK je izjemno pomembno, da se izvajalci programa čim bolj povezujejo z invalidskimi organizacijami in društvi v ožjem lokalnem okolju in njihove aktivnosti uvrstijo v izvedbo programa.

Organizacija izvedbe programa se natančno določi v sklopu izvedbenega kurikula, ki ga pripravi organizacija izvajalka programa. Ta določi tudi vsebine odprtega dela programa. Obvezni sestavni del izvedbenega kurikula je osebni izobraževalni načrt udeležencev programa. Ta načrt pripravi udeleženec v sodelovanju z učiteljem.

Glede na ciljno skupino, ki ji je program namenjen, se lahko uporabljajo tudi individualne oblike poučevanja. Organizirane oblike se lahko kombinirajo s samostojnim učenjem ali učenjem ob konzultacijah, ki je namenjeno utrjevanju in poglobljanju pridobljenega znanja in spretnosti.

Izobraževanje izvajata specialni ali rehabilitacijski pedagog oziroma defektolog in učitelj sočasno. Če je v skupini gluha ali naglušna oziroma slepa ali slabovidna oseba, izvajalska organizacija priskrbi defektologa ustrezne usmeritve. Vloga učitelja in njegova usposobljenost za uspešno delo z ranljivimi skupinami sta odločilni za zagotavljanje kakovostnega izobraževanja. Pri vprašanju pismenosti ne gre za kratkotrajno krizo, ki jo lahko rešimo s posameznimi kampanjami. Pismenost je področje, kjer se različne oblike družbene neenakosti – tudi neenakosti pri dostopu do izobraževanja – zelo jasno kažejo. Izobraževanje za pismenost ne more biti uspešno, če ga ne spremljajo tudi druge dejavnosti, ki zmanjšujejo socialne, ekonomske in izobraževalne neenakosti. Predlogi, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, obsegajo razmislek o zasnovi programov pa tudi o vlogi in usposobljenosti učitelja, »da poučevanje v skupini odraslih prilagodi epistemologiji in koncepciji jezika, ki jo imajo njegovi udeleženci, da razume raznolike vplive, ki sooblikujejo pripravo in izpeljavo izobraževalnih programov za ranljive skupine odraslih, ter da ostaja toliko družbeno zaveden, da mu to zagotavlja neupogljivost pred nesmiselnimi pritiski politike, kapitala in drugih vzgibov« (Jelenc Krašovec v Javrh, 2011). Učitelji naj bi se poleg prizadevanja za didaktično usposobljenost in ožjo predmetno strokovnost ukvarjali tudi s filozofijo in teorijo, ki vodi njihovo konkretno izbiro metod, prijemov in načinov dela v izbrani učni skupini. Razmišljali naj bi o svoji filozofski osredinjenosti, vplivu različnih izobraževalnih filozofij na postavljanje ciljev, izbiro vsebin, metod poučevanja, načina vrednotenja, na njihovo prepričanje in odnos do udeležencev ter navsezadnje tudi na njihovo odločitev, v kakšnem izobraževalnem programu bodo sploh sodelovali. Pomemben je njihov kritični odnos do stalnih sprememb in novosti. Ob tem smo želeli posebej poudariti tudi potrebo po tem, da so strokovni delavci deležni sistematične skrbi za svoj profesionalni razvoj, tako da morejo razviti profesionalno identiteto učitelja v programu za razvoj pismenosti oziroma v programih za opolnomočenje ranljivih ciljnih skupin. Vloga učitelja in njegova usposobljenost za uspešno delo z ranljivimi skupinami sta odločilni za zagotavljanje kakovostnega izobraževanja.

Ker gre za programe, v katere se vpisujejo odrasli udeleženci s primanjkljaji na področju temeljnih spretnosti, je priporočljivo, da organizacija, ki izpeljuje program, zagotovi še sodelovanje učitelja pomočnika, ki opravlja delo prostovoljsko (brezplačno). Kot učitelji pomočniki lahko sodelujejo študentje (lahko tudi za potrebe študijske prakse), dijaki zadnjih letnikov srednjih šol, strokovnjaki s posameznih področij ali drugi prostovoljci (npr. upokojeni učitelji).

Zaradi skrbi za večjo dostopnost programa je treba proučiti tudi vse možnosti, da se organizira prevoz do lokacije, kjer se izvaja program.

10.4 Viri za izvedbo programa

Učno gradivo izbirajo učitelji. Pri izbiri in izdelavi učnega gradiva je treba upoštevati tale merila: obsegati mora v programu zajete vsebine; ustrezati mora sodobnim didaktičnim načelom; didaktično in metodično mora biti usklajeno s temeljnimi cilji programa; priporočljivo je, da učno gradivo zajema tudi gradivo, ki ga pripravijo udeleženci sami, ki je iz njihovega ožjega življenjskega okolja in se nanaša na uresničevanje njihovih vsakdanjih potreb. Priporočeni viri za izvedbo programa so navedeni v dodatku Literatura in viri za izvedbo programa.

10.5 Priporočeno število udeležencev

Priporočeno število udeležencev je od 6 do 12, odvisno od sestave (homogenosti) skupine.

10.6 Časovna razporeditev in organizacija izvedbe programa

Izobraževanje izvajajo izobraževalne organizacije za odrasle, saj bo tako zagotovljeno vključevanje udeležencev, tudi oseb s posebnimi potrebami, v socialno okolje. Organizacija, ki izpeljuje program, lahko v skladu s programom porazdeli celotno vsoto ur glede na potrebe učne skupine in posameznika, učno obliko in druge okoliščine, v katerih poteka izobraževanje. Praviloma se program izpelje v krajših sklopih do štirih ur, enkrat na teden, v trajanju od 6 do 8 mesecev. Priporočljivo pa je, da se razpotegne na vse leto.

10.7 Evalvacija programa

Evalvacija programa je stalna strokovna naloga izbrane strokovne organizacije, ki je s svojimi strokovnimi in raziskovalnimi zmogljivostmi ter vsebino dela pristojna za opravljanje evalvacije. Metoda evalvacije naj izhaja iz strokovne presoje evalvacijskih ciljev ter bo usmerjena v kvalitativne analize, ki so uveljavljene v izobraževanju. Pri izpeljavi programa bo potekala tudi sprotna notranja evalvacija učnih dosežkov, ki jo opravljajo udeleženci.

11 ZNANJE IN USPOSOBLJENOST STROKOVNIH DELAVCEV

Zaradi narave programa in značilnosti ciljne odraslih s posebnimi potrebami, ki se udeležujejo programa UŽU MK, je priporočljivo, da imajo izvajalci specifična znanja s tehle področij: Poznavanje značilnosti ciljne skupine programa; Zmožnost prepoznavanja izobraževalnih in drugih potreb ranljivih skupin odraslih; Usposobljenost za izvedbeno načrtovanje na ravni skupine in posameznika, ki upošteva značilnosti in ovire pri udeležbi v izobraževanju; Obvladovanje sodobnih andragoških metod pri zviševanju ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti pri odraslih; Usposobljenost za povezovanje razvoja pismenosti in temeljnih zmožnosti z življenjskimi področji po modelih izobraževanja ranljivih skupin uveljavljenih v Sloveniji; Specialna rehabilitacijska in defektološka znanja za delo z odraslimi. Priporočljivo je tudi, da učitelji obnavljajo in posodabljajo svoja specifična znanja za izvajanje programa UŽU – MK.

VSEBINSKI SKLOP	STROKOVNI DELAVEC	ZNANJE S PODROČJA
Socialne in državljanske zmožnosti	učitelj	visokošolskega izobraževanja zgodovine, geografije, filozofije, politologije, pedagogike, andragogike, socialne pedagogike ali slovenistike
	učitelj	visokošolskega izobraževanja defektologije, specialne in rehabilitacijske pedagogike, socialne pedagogike ali inkluzivne pedagogike
Kulturna zavest in izražanje	učitelj	visokošolskega izobraževanja pedagogike, andragogike, socialne pedagogike, slovenistike, razrednega pouka, zgodovine, geografije ali politologije
	učitelj	visokošolskega izobraževanja defektologije, specialne in rehabilitacijske pedagogike, socialne pedagogike ali inkluzivne pedagogike
Sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost)	učitelj	visokošolskega izobraževanja pedagogike, andragogike, socialne pedagogike, razrednega pouka ali slovenistike
	učitelj	visokošolskega izobraževanja defektologije, specialne in rehabilitacijske pedagogike, socialne pedagogike ali inkluzivne pedagogike
Učenje učenja	učitelj	visokošolskega izobraževanja pedagogike, andragogike, socialne pedagogike, slovenistike ali matematike
	učitelj	visokošolskega izobraževanja defektologije, specialne in rehabilitacijske pedagogike, socialne pedagogike ali inkluzivne pedagogike
Digitalna pismenost	učitelj	visokošolskega izobraževanja računalništva ali informatike, pedagogike, andragogike, socialne pedagogike, slovenistike
	učitelj	visokošolskega izobraževanja defektologije, specialne in rehabilitacijske pedagogike, socialne pedagogike ali inkluzivne pedagogike
Odpri del programa		
določi izvajalec	določi izvajalec	določi izvajalec

12 POTRDILO O USPOSOBLJANJU

Udeleženci dobijo ob koncu programa potrdilo o usposabljanju, ki je javna listina. Potrdilo ima obvezno prilogo z navedbo znanj in spretnosti, kadar je to smiselno, pa tudi izpeljanih učnih projektov.

Literatura in viri za izvedbo programa

DELO	OPIS
Javrh, P., Povše, M., Ogrin, M., Zupančič Danko, A., Žgur, E., Rezar, P., Kermauner, A., Gerenčer, S., Rehberger, T., Novak, M., Popović, T. in Hegeduš, B. (2021). Izzivi inkluzije pri vseživljenjskem učenju in izobraževanju odraslih s posebnimi potrebami (I. Srebotnik in M. Povše, Eds.). Andragoško društvo Slovenije.	V monografiji so zbrana poglavja, ki obravnavajo specifične posebnosti in značilnosti oseb s pridobljenimi možganskimi okvarami ali poškodbami, oseb s specifičnimi učnimi težavami in oseb z motnjami pozornosti in/ali hiperaktivnostjo, z gibalno oviranostjo, oseb z gluhoto in naglušnostjo, slepoto in slabovidnostjo, oseb z gluho slepoto, avtističnimi motnjami, oseb z lažjimi motnjami v duševnem razvoju, dodano pa je tudi poglavje o učenju in izobraževanju odraslih. Bralca seznanimo najprej z nekaterimi znanstvenimi spoznanji, prepoznavanjem in posebnostim določene motnje oziroma okvare, sledijo pa še primeri, prilagoditve, metode, priporočila in ravnanja pri učenju, izobraževanju, izzivi v vsakdanjem življenju. Delo zapolnjuje veliko strokovno vrzel na področju obravnave odraslih oseb s posebnimi potrebami in s povezovanjem različnih izvajalcev izobraževanja in učenja, skrbi za uveljavljanje koncepta inkluzije v vseživljenjsko učenje.
Javrh, P. (ur.). (2011). Obrazi pismenosti . Ljubljana: Andragoški center Slovenije.	Monografija <i>Obrazi pismenosti</i> prinaša razmislek o različnih vidikih pismenosti, ki jo avtorji in avtorice pogosto povezujejo s konceptom družbene (ne)pravičnosti in družbeno ranljivih skupin. Teoretična ozadja prispevkov so različna, saj avtorji in avtorice razmišljajo s konceptualnimi aparati različnih strok (andragogike, sociologije, psihologije, socialnega dela, književnosti, jezikoslovja ipd.). To jasno izriše pismenost kot kompleksen pojav, probleme, ki nastajajo na področju pismenosti, pa kot probleme, ki jih je treba obravnavati in reševati interdisciplinarno.
Javrh, P., Možina, E., Kuran, M. (2010). Evalvacija javno veljavnih programov usposabljanje za življenjsko uspešnost (UŽU) in temeljno usposabljanje za učitelje v programih UŽU . [Elektronski vir]: povzetek zaključnega poročila. Elektronska knjiga. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.	Poročilo nacionalne evalvacije javnoveljavnih programov je povzetek namena, ciljev in metodologije evalvacije ter najpomembnejših ugotovitev obsežne evalvacije. Spoznanja in ugotovitve evalvacije so bili podlaga za snovanje Monografije <i>Obrazi pismenosti</i> in pozneje za prenovo ter posodobitev javnoveljavnih programov.
Javrh, P. (ur.). (2018). Spretnosti odraslih . [Elektronski vir]. 2., recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.	Delo <i>Spretnosti odraslih</i> je pomembno tako za nadaljnji razmislek o rezultatih nacionalne raziskave <i>Spretnosti odraslih – PIAAC</i> kot tudi za uporabo teh na makro in mikro ravni. Delo sestavlja 14 prispevkov avtoric in avtorjev, ki osvetljujejo raznotere vidike in izbrane izseke podatkov raziskave <i>Spretnosti odraslih – PIAAC</i> ter zadnje interpretirajo, da bi našli pojasnila, zakaj je Slovenija dosegla podpovprečne rezultate. Monografija pokaže tudi, da so rezultati v izobraževalni politiki uporabni le, kadar so sad sodelovanja znanosti in stroke, saj le sodelovanje politike, znanosti in raziskovanja lahko uspešno »preseje« in razlaga rezultate ter oblikuje konstruktivna priporočila, ki bodo pomembna za nacionalni kontekst izobraževanja odraslih.
Javrh, P. (2016). Raziskava spretnosti odraslih: metodologija in rezultati – na kratko . Ljubljana: Andragoški center Slovenije.	V priročni knjižici je na kratko in poljudno predstavljena metodologija raziskave <i>Spretnosti odraslih – PIAAC</i> , ki pomaga razumeti rezultate raziskave. Zajetih je nekaj osnovnih rezultatov za Slovenijo in sodelujoče države.
Javrh, P. in Kuran, M. (ur.). (2012). Temeljne zmožnosti odraslih: priročnik za učitelje . Ljubljana: Andragoški center Slovenije.	Priročnik temelji na avtorskih prispevkih monografije <i>Obrazi pismenosti</i> , Spoznanja o razvoju pismenosti odraslih 2011 (Javrh). Posamezna poglavja so izvlečki izvornih prispevkov avtorjev. Pet poglavij so avtorji pripravili posebej za ta priročnik.
Javrh, P. in Možina, E. (2016). Opisniki temeljnih zmožnosti: priročna knjižica z navodili . Ljubljana: Andragoški Center Slovenije.	Knjižica predstavlja podrobne informacije o projektu in pomenu opisnikov temeljnih zmožnosti. Poda metodološko zasnovo za opredeljevanje opisnikov in predstavi nastajanje vsebin knjižic z opisniki temeljnih zmožnosti ter praktične namige za njihovo uporabo v didaktične namene. Predstavlja teoretsko podkrepitev koncepta, ki se izraža v krajših knjižicah posamezne temeljne zmožnosti, namenjenih za uporabo v vsakodnevni praksi.

<p>Brezovar, D., Magajne, A., Šarc, S., Javrh, P., Kuran, M., Lenič, S. in Možina, E. (2016). <u>Opisniki temeljne zmožnosti. Matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji</u>. Ljubljana: Andragoški Center Slovenije.</p>	<p>Knjižica podrobno opisuje kompleksno temeljno zmožnost iz dveh delov. Matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji predstavlja sposobnost obvladovanja in uporabe matematičnega načina razmišljanja za reševanje mnogih težav v vsakdanjem življenju. Zajema sposobnost in pripravljenost za uporabo matematičnih načinov razmišljanja (logično in prostorsko razmišljanje) in načinov predstavljanja (formule, modeli, konstrukcije, grafi in razpredelnice).</p>
<p>Veldin Bednjanič, O., Brezovar, D., Chvatal, M., Fišer, L., Kušar, D., Magajne, A., Olenik, D., Šarc, S., Šubic, J., Javrh, P., Kuran, M., Lenič, Š. in Možina, E. (2016). <u>Opisniki temeljne zmožnosti. Samoiniciativnost in podjetnost</u>. Ljubljana: Andragoški Center Slovenije.</p>	<p>Knjižica predstavlja podroben opis temeljne zmožnosti samoiniciativnost in podjetnost, ki pomeni uresničevanje posameznikovih zamisli, zajema ustvarjalnost, inovativnost, sprejemanje tveganja ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje konkretnega cilja. V pomoč bo posameznikom na delovnem mestu, pri razumevanju ozadja samega dela in izrabi ponujenih priložnosti pa tudi v njihovem vsakdanjem življenju in v družbi nasploh.</p>
<p>Veldin Bednjanič, O., Chvatal, M., Fišer, L., Olenik, D., Šubic, J., Javrh, P., Kuran, M., Lenič, Š. in Možina, E. (2016). <u>Opisniki temeljne zmožnosti. Sporazumevanje v maternem jeziku</u>. Ljubljana: Andragoški Center Slovenije.</p>	<p>Knjižica predstavlja temeljno zmožnost sporazumevanje v maternem jeziku, ki pomeni sposobnost izražanja in razumevanja pojmov, misli, čustev, dejstev in mnenj v pisni in govorni obliki (poslušanje, govorjenje, branje in pisanje) ter jezikovno medsebojno delovanje na ustrezen in ustvarjalen način v vseh družbenih in kulturnih okoliščinah, kot so izobraževanje in usposabljanje, delo, dom in prosti čas.</p>
<p>Kušar, D., Princes, T., Javrh, P., Kuran, M., Lenič, Š. in Možina, E. (2013). <u>Opisniki temeljne zmožnosti. Učenje učenja</u> [Elektronski vir]. Ljubljana: Andragoški Center Slovenije</p>	<p>Knjižica podaja podrobne informacije o temeljni zmožnosti učenje učenja, ki predstavlja sposobnost učiti se in vztrajati pri učenju, organizirati lastno učenje, skupaj z učinkovitim upravljanjem časa in informacij, individualno in v skupinah. Ta knjižica predstavlja pomoč bralcu pri zavedanju lastnega učnega procesa in potreb, prepoznavanju priložnosti, ki so na voljo, in sposobnosti premagovanja ovir za uspešno učenje.</p>
<p>Javrh, P., Možina, E., Bider, K., Kragelj, K., Volčjak, D., Sepaher, G., Gjerek, L., Matavž, H., Rejec, P., Babič Ivaniš, N. in Brecelj, V. (2018). <u>Digitalna pismenost</u> [Elektronski vir]: opisniki temeljne zmožnosti. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Knjižica predstavlja podroben opis temeljne zmožnosti digitalna pismenost, ki pomeni zmožnost posameznika, da uporablja in deluje v digitalnem svetu. Digitalna pismenost je zmožnost varne in kritične uporabe tehnologij informacijske družbe na različnih področjih: pri delu, v prostem času in za sporazumevanje z drugimi. Ključni sestavni del te zmožnosti je digitalna kompetenca. Ta zmožnost zajema kritično in varno uporabo digitalne tehnologije pri delu, za osebne potrebe v prostem času ter pri sporazumevanju. Pri tem je temeljno računalniško znanje, kot je uporaba računalnika za iskanje, ocenjevanje, shranjevanje, proizvodnjo, predstavitev in izmenjavo informacij ter za sporazumevanje in sodelovanje v skupnih omrežjih na internetu, zgoj podlaga, ki omogoča spoznavanje drugih, hitro razvijajočih se digitalnih orodij.</p>
<p>Javrh, P., Možina, E., Bider, K., Kragelj, K., Volčjak, D., Sepaher, G., Gjerek, L., Matavž, H., Rejec, P., Babič Ivaniš, N. in Brecelj, V. (2018). <u>Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti</u> [Elektronski vir]: opisniki temeljne zmožnosti. 2., recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Knjižica predstavlja podroben opis temeljne zmožnosti sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti, ki zajema sposobnost podajanja in sprejemanja informacij v različnih jezikih, sposobnost medkulturnega razumevanja in uporabo tujega jezika v ustreznih okoliščinah. Za zmožnost sporazumevanja v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti je nujno potrebno zelo različno znanje, kot je na primer poznavanje temeljnega besednjaka in slovnice, zavest o primernih in v jeziku uveljavljenih oblikah najsplošnejših besednih zvez pa tudi registrov jezika – to zajema vsaj delno poznavanje nenapisanih socialnih dogovorov, kulturne vplive, spremenljivost ter aktualno rabo jezikov.</p>
<p>Javrh, P., Možina, E., Verdenik, A., Bertonec, K., Glažar, D., Jerič, K., Novak Lešnik, U., Oder, K., Oražem, M. in Tamše, E. (2020). <u>Socialne in državljanske kompetence</u> [Elektronski vir]: opisniki temeljne zmožnosti. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Knjižica podrobno opisuje temeljno zmožnost socialne in državljanske kompetence, ki na eni strani zajema družbeno oziroma socialno, na drugi pa državljansko perspektivo. Socialni del temeljne zmožnosti zajema osebnostni in družbeni vidik in se nanaša na sposobnost posameznikovega razmisleka o sebi ter konstruktivnega sodelovanja z drugimi v medosebnih odnosih in različnih socialnih okoljih. Državljski del temeljne zmožnosti pa zaobjema znanje, spretnosti in držo posameznika, da ravna kot odgovoren državljan, ki je dejaven v državljanskem in družbenem življenju. Pomembne prvine te temeljne zmožnosti so razvijanje zavesti o vrednotah, povezovanju ter zavedanju o raznolikosti in različnih kulturnih identitetah doma, v Evropi in svetu.</p>

<p>Javrh, P., Možina, E., Verdenik, A., Bertoncej, K., Glažar, D., Jerič, K., Novak Lešnik, U., Oder, K., Oražem, M. in Tamše, E. (2020). <u>Kulturna zavest in izražanje</u> [Elektronski vir]: opisniki temeljne zmožnosti. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>V knjižici je predstavljena temeljna zmožnost kulturna zavest in izražanje, ki je v priporočilih Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje navedena na zadnjem mestu, a zagotovo ne sodi med manj pomembne. Še kako pomembna je za opolnomočenje posameznika, saj poudarja znanje, spretnosti in odnose, ki jih potrebuje za osebno izpolnitev in razvoj. Posebno mesto zavzema pri razvoju kritičnega razmišljanja, ustvarjalnosti, izražanja lastnih zamisli, odgovornosti, občutka pripadnosti in vloge v družbi, medkulturnih spretnosti ter posameznikove identitete.</p>
<p>Serijski izobraževalni film Na poti do življenjske uspešnosti: https://pismenost.acs.si/</p> <p>Izobraževalni film Temeljna zmožnost Sporazumevanje v maternem jeziku [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film Temeljna zmožnost Učenje učenja [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film Temeljna zmožnost Samoiniciativnost in podjetnost [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film Temeljna zmožnost Matematične kompetence in kompetence v znanosti in tehnologiji [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film Temeljna zmožnost Digitalna pismenost [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film Temeljna zmožnost Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film Temeljna zmožnost Kulturna zavest in izražanje [Video]. YouTube.</p>	<p>Zbirko opisnikov temeljnih zmožnosti dopolnjujejo izobraževalni filmi in zvočno gradivo o temeljnih zmožnostih. Zbrani so v seriji Na poti do življenjske uspešnosti. V vsakem filmu izbrani posameznik predstavi posamezno temeljno zmožnost s svojo zgodbo o tem, kako je imel v nekem trenutku življenja težave zaradi neke premalo razvite temeljne zmožnosti, in pot, kako jo je razvijal. Didaktično so filmi zasnovani tako, da jih učeči se in učitelji lahko preprosto uporabljajo. To so preizkušena praktična orodja, ki jih je mogoče uporabiti za začetno animiranje in procesno motiviranje udeležencev izobraževanja iz različnih ranljivih skupin in za različne namene ter v različnih fazah izobraževalnega procesa: za samostojno individualno učenje ali kot orodje za skupinsko delo in učenje, kot vajo za ogrevanje in zvečanje motiviranosti ali kot povzetek za ponavljanje. Filmi so zlasti primerni za tiste odrasle, ki se soočajo z večjimi težavami pri razumevanju besedil in zato informacije lažje sprejemajo v večmedijski obliki. Poglavitna posebnost izobraževalnih filmov Na poti do življenjske uspešnosti je, da so osebne zgodbe predstavljene tako, da postopno odkrijejo univerzalne in prenosljive zakonitosti, ki jih gledalci z lahkoto prepoznajo, saj so podane na zelo nazorno in preprosto, kot osebna modrost.</p>

